

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Barneteologi i trosopplæringen

Analyse av to bymenigheters planer og informasjonsmateriell

Geir Andre Nagvik

Veileder

Professor em. Heid Leganger-Krogstad

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,

AVH5040: Masteroppgave i kirkelig undervisning (30 ECTS), høst 2021

Antall ord: [23031]

Forord

Takk til alle tålmodige kolleger, venner og familie som gjennom lang tid har motivert og støttet meg i denne over 10 år lange reisen. Takk til dere nøysomme korrekturlesere som på kort varsel stilte opp og hjalp meg med å se skrivefeil, men også avduket avhandlingens skjulte muligheter og de linjer som kunne trekkes. Takk til min samboer som alltid løftet meg opp da jeg var nede, som aldri sluttet å si «Gå og skriv!» og som har latt meg okkupere skrivebordet vårt de siste 12 månedene: Du er en fantastisk motiverende person!

Til slutt vil jeg rette en stor takk til min veileder som forlot sin pensjonisttilværelse og som har gått langt ut over sitt forpliktete oppdrag i veiledning av meg og mitt arbeid.

Uten din veiledning og engasjement ville denne avhandlingen nok aldri sett dagens lys.

Min sterkeste motivasjon for å endelig fullføre studiet har det siste året vært håpet om å til slutt kunne stå framfor venner og familie som vigslet kateket. Jeg ønsker samtidig å vise viktigheten av å ta sitt yrke og ansvar overfor andre mennesker på alvor, og at jobben som kateket er en allsidig og positivt utfordrende jobb.

Sammendrag

Jeg har i denne avhandlingen har jeg tatt for meg to menigheters dokumenter i tilknytning til følgende trosopplæringstiltak: Babysang, Utdeling av 4-årsbok, Utdeling av 6-årsbok og Tårnagent. Gjennom kvalitativ komparativ dokumentanalyse har jeg gått dokumentene i sømmene på utkikk etter hvordan barneteologi kommer til uttrykk. Problemstillingen har vært som følger:

Hvilken forståelse av barneteologi finnes uttrykt i lokale trosopplæringsplaner, tilhørende invitasjoner og interne tiltaksbeskrivelser?

Jeg har brukt John Goodlas læringsteori i møte med trosopplæringsplaner og en rekke toneangivende forskeres definisjoner og tanker rundt barneteologi. Plan for Trosopplæring i den norske kirke har blitt flittig brukt i søken etter svar på spørsmålet om hva som er størst av alt. Avhandlingen har også sett etter hvordan tiltakene forholder seg til dåpen, ettersom Plan for trosopplæring gir temaet stor oppmerksomhet

Oppgaven konkluderes med at det i lokale trosopplæringstiltak sine planer, invitasjoner og interne tiltaksbeskrivelser forekommer en rekke forskjellige forståelser av barneteologi. Dokumentene har manglende tilknytning til hverandre, og adressaten i invitasjonene som sendes ut varierer.. Ettersom de interne tiltaksbeskrivelsene ofte er lite beskrivende er det vanskelig å se om tiltaket innfrir målene som lokal plan og invitasjon setter. Tiltakene har liten tilknytning til dåpen. Det virker som dokumentene er skrevet av flere personer, og dermed innholdsmessig trekker i forskjellige retninger.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Avhandlingens analysemateriale og formål	1
1.2	Problemstilling og avgrensing	1
1.3	Sentrale begreper	2
	Trosopplæringstiltak.....	2
	Interne tiltaksbeskrivelser	2
	Informasjonsmateriell.....	3
1.4	Avhandlingens oppbygning	3
1.5	Tidligere forskning	3
2	Metode.....	6
2.1	Størst av alt	6
2.2	John Goodlads læringsteori	6
	Den ideologiske læreplan	7
	Den formelle læreplan	7
	Den oppfattede læreplan.....	8
	Den praktiserte læreplan.....	8
	Den erfarte læreplan	8
2.3	Barneteologi.....	9
2.4	Sturla Sagberg.....	9
2.5	Friedrich Schweitzer	10
	2.5.1.1 Teologi om barn	11
	2.5.1.2 Teologi for barn	11
	2.5.1.3 Teologi med barn	11
2.6	Dagny Kaul.....	12

2.7	Sturla Stålsett	14
2.8	Barnet i Bibelen	16
	Barnet i Gamle Testamentet	16
	Omskjæring som innvielsesrite	17
	Barnet i Nye Testamentet	17
	Dåpen som innvielsesrite	19
2.9	Evaluering av trosopplæringsreformens forsøks- og utviklingsfase	20
2.10	Barneteologi i Trosopplæringsplanen	21
2.11	Elise Frøyen	22
3	Metode.....	23
3.1	Dokumentanalyse	23
3.2	Kvalitativ innholdsanalyse	24
3.3	Komparativ design.....	24
3.5	– Anonymitet.....	25
3.4	Utvalg av menigheter og trosopplæringstiltak.....	25
	Menighet.....	25
	Trosopplæringstiltak.....	26
3.5	Analysemetode i møte med materialet	27
3.6	Forskningskvalitet: Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet	27
	Reliabilitet	27
	Validitet	28
	Generaliserbarhet	28
3.7	Kritikk av metode	29
4	Presentasjon av materiale	30
4.1	Presentasjon av Dal menighet:	30
4.2	Presentasjon av Ås menighet	32
4.3	Babysang i Dal menighet.....	35

4.4	Babysang i Ås menighet	38
4.5	Oppsummering av babysang i Dal og Ås	42
4.6	Utdeling av 4-årsbok i Dal menighet.....	43
4.7	Utdeling av 4-årsbok i ÅS menighet	45
4.8	Utdeling av 6-årsbok i Dal menighet.....	49
4.9	Utdeling av 6-årsbok i ÅS menighet	52
4.10	- 4- og 6-årsbok i Dal og Ås oppsummert.....	55
4.11	Tårnagent i Dal menighet.....	57
4.12	Tårnagent i ÅS menighet	60
4.13	Tårnagent i Dal og Ås oppsummert	63
5	Drøfting	65
5.1	Babysang i Dal og Ås	65
5.2	4-årsbok i Dal og Ås	67
5.3	6-årsbok i Dal og Ås	69
5.4	Tårnagent i Dal og Ås.....	71
5.5	Innhold i sentrale dimensjoner	73
5.6	Usammenhengende barneteologi.....	73
5.7	Hva er så barneteologi?	74
5.8	Videre arbeid med dokumenter	75
5.9	Hva er størst av alt, egentlig?	76
5.10	Dåpens plass.....	76
5.11	Konklusjon:	78
6	Litteraturliste	79

1 Innledning

1.1 Avhandlingens analysemateriale og formål

Avhandlingen tar for seg et utvalg av to menigheters trosopplæringsplaner, interne tiltaksbeskrivelser og informasjonsmateriell til trosopplæringstiltak. Formålet til avhandlingen er å synliggjøre hvorvidt det i analyse materialet eksisterer ulike syn på barneteologi. Eksisterer det i lokale dokumenter ett eller flere teologiske syn på barnet, og i så fall hvordan kommer det til uttrykk?

Avhandlingen vil kunne være med på å sette søkelys på behovet for bearbeiding av teologisk syn på barnet i lokal trosopplæring, og samkjøring av dette synet på tvers av dokumenter innenfor tiltak. Er det sammenheng mellom menighetenes overordnede planer, konkrete tiltaksbeskrivelser og utsendte invitasjoner, eller eksisterer det et sprik i synet på barn og teologiske tanker om dets behov for og grad av involvering i trosopplæring? Gjennom analyse av teologiske tilnærming til barn i dokumenter søker oppgaven å finne forskjeller og likheter i synet på barnets teologiske plass i trosopplæringstiltak innad i og på tvers av to menigheter

1.2 Problemstilling og avgrensning

Problemstillingen er som følger:

- Hvilken forståelse av barneteologi finnes uttrykt i lokale trosopplæringsplaner, tilhørende invitasjoner og interne tiltaksbeskrivelser?

Som hjelp til å finne svar på problemstillingen har jeg benyttet meg av følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan omtales barn i dokumentene?
- Hvem er adressat i invitasjoner?
- Er det sammenheng mellom trosopplæringsplan, invitasjon og intern tiltaksbeskrivelse?

Jeg har valgt å ikke fokusere på om menighetene inkluderer foresatte og/eller faddere inn i trosopplæringstiltak.

Avhandlingen utforsker ikke om planer og dokumenter har endret seg fra de for første gang ble godkjent, eller hvilke kilder til undervisningsmateriell eller bibeltekster som benyttes.

Observasjon, deltakelse i tiltak og intervju er valgt bort av praktiske årsaker i forbindelse med jobb og den pågående pandemien.

1.3 Sentrale begreper

Trosopplæringstiltak

Alle kirkens medlemmer og tilhørende i aldergruppen 0-18 skal hvert år bli invitert til et trosopplæringstiltak forutsatt at menigheten har et aktivt tiltak for den gjeldende aldersgruppen. Ulike trosopplæringstiltak kan være for eksempel babysang, myldregudstjeneste for 2 åringer, Tårnagent, Lys våken og konfirmasjon. Det finnes mange ulike trosopplæringstiltak i landets menigheter, og med tanke på lokal tradisjon og ulike valg som blir tatt er sjansen for å finne to helt identiske tiltak på tvers av menigheter liten.

Interne tiltaksbeskrivelser

Parallelt med trosopplæringstiltaket, altså det innholdet som deltakerne blir en del av, foreligger det i mange tilfeller også en intern tiltaksbeskrivelse. Dette kan være blant annet interne instruksjoner og informasjon til arrangører, være seg både frivillige og ansatte på det gjeldende tiltaket. Det er mange ulike typer dokumenter og benevning på disse dokumentene som faller under begrepet intern tiltaksbeskrivelse, for eksempel kjøreplan, tidsoversikt, dagsinformasjon til frivillige og ansatte, tidsplan, stikkordsliste for dagen og antakeligvis mange flere. Fellesnevneren for alle disse dokumentene og planene er at de brukes kun av arrangørene på tiltaket. De interne tiltaksbeskrivelsene skal være til hjelp for arrangørene og bør forklare tiltakets innhold og oppgaver i større grad enn hva de inviterte deltakerne har fått av innsikt i forkant.

Informasjonsmateriell

Med begrepet informasjonsmateriell sikter jeg til de invitasjonene som menigheten sender ut til sine medlemmer, hvor de inviteres til de forskjellige trosopplæringstiltakene som arrangeres. Jeg har erfart at dokumenter av denne typen ikke nødvendigvis følger en standardisert form, altså kan det være tydelige forskjeller på utforming og innhold, og at de varierer fra enkle digitale flyveblader, SMS, til lengre fysiske brev som sendes via posten.

1.4 Avhandlingens oppbygning

Kapittel 2 tar for seg teori om barneteologi, læringsteori, dåp og ser på innholdet i Plan for trosopplæring. I kapittel tre legger jeg fram de metodiske valgene jeg har tatt i utarbeidingen av avhandlingen. Deretter følger et kapittel hvor jeg presenterer materialet jeg har analysert, samt analyserer. Dernest følger drøfting og til slutt konkluderer jeg oppgaven før litteraturlisten

1.5 Tidligere forskning

Barneteologi har i Den norske kirke de siste tiår fått et økt fokus, og gjennom utvikling og innføring av planen *Gud gir – Vi deler. Plan for trosopplæring i Den norske kirke* (Kirkerådet, 2010,) (heretter TOP10) har flere norske stemmer bidratt i å nærme seg en felles forståelse av barneteologi i en norsk kontekst.

Før arbeidet begynte med den nå nasjonale trosopplæringsplanen var **Dagny Kaul** en av de første som for alvor brakte barneteologien fram i lyset. Hennes artikkel «Har teologien et syn på barnet» tok for seg antikkens syn på barn, samt i kirkehistorien og opp mot nyere tid (Kaul, 1985). Kaul argumenterer for å gi barnet en subjektrolle, og sier at barnet fortjener å gi uttrykk for sin tro (Kaul, 1985, s. 111, 118). Med bidrag som dette har hun vært med på å legge et teoretisk grunnlag for flere etterkommere innen feltet.

I nyere tid har fokus og forskning på barneteologi økt, og **Elisabeth Tveito Johnsen** har gitt tydelig uttrykk for blant annet at en barneteologi ikke må sees på som en mini-versjon av

teologien til de voksne (Johnsen, 2007b, s. 10). Johnsen sier også at barn er bidragsytere i utforming av sin egen tro, og at å anse dem som passive mottakere blir feil (Johnsen, 2007a, s. 19). Johnsen problematiserer det å tillegge (alle) barn de samme egenskaper, og at en romantisering av barn som f.eks. tillitsfulle kan gjøre at en ikke klarer å fult ut se det tilstedeværende barnet og dets livserfaringer. I møte med tradisjon og skrift kan barn bidra med viktige teologiske innspill, ut ifra sitt liv og tro som subjekter (Ibid, s. 19 - 20).

Johnsen taler for en barneteologi hvor det er et tungt søkelys på å inkludere barns interesser og erfaringer, et fokus som også anerkjenner at barn, så vel som voksne, preges av et mangfold. Barn skal ikke være inaktive og mottakende observatører i kirkens trosopplæring, men bør heller sees på og regnes som subjekter som skal få være med på å utforme og prege troen i innhold og praksis. (Johnsen, 2007a, s. 19)

Johnsen ser ikke på barnet som en framtidig voksen med har potensiale til å utvikle og forme sin tro, men heller som et nålevende individ med en eksisterende og fullverdig tro. Hvert enkelt barn har med seg sine erfaringer og livshistorie, og uttrykker seg selv og sin tro på ulikt vis. Det enkelte barnet kan dermed være med på å bidra til tolkning av tekst og tro, gjennom sitt levde liv og eksisterende tro. Dette er viktig å ta på alvor, og kan være med på å endre måten vi driver trosopplæring på, naturlig nok avhengig av eksisterende syn i lokal menighets eksisterende trosopplæringsarbeid (Johnsen, 2007a, s. 19-20).

Sturla Stålsett bidrar her med en innføring i barneteologi, hvor han påpeker at barn og unge trengs å gjøres til subjekt i det teologiske arbeidet. Han mener at samfunnet i større grad fokuserer på voksne enn barn, og at å legge merke til og ta hensyn til barn og unge inn i denne realiteten er å jobbe barneteologisk. Samtidig kan det være givende å bruke et barns perspektiv i forståelsen av hva kristen tro betyr i dag. En grunnleggende diskusjon i barneteologien har vært de voksnes påvirkning; skal barnet få opplæring i kristen tro, eller må troen få utvikle seg på egenhånd uten innblanding? Stålsett sin barneteologi fokuserer på at barn og unge ikke skal vokse fram til å bli et ferdig produkt, men man som døpt allerede er «en fullverdig borger av Guds rike» (Stålsett, 2007, s. 31).

Den tyske teologen **Friedrich Schweitzer** har vært en viktig internasjonal skikkelse i barneteologien, og gjennom sin forskning har han delt barneteologien inn i tre preposisjon-dimensjoner, med, for og om barn. Hver dimensjon er ikke bare viktig enkeltstående, men også avgjørende å bruke sammen for en helhetlig forståelse av barneteologi (Schweitzer, 2000). Schweitzer er en talsmann for barns rett til religion, det vil si til religiøs/åndelig opplæring, og hevder blant annet at det i møte med barn er viktig at voksne tar de unges spørsmål og undring på alvor og oppmuntrer til videre dialog som begge parter kan ta lærdom av. Spørsmål som «har barn behov for religion?», «har barn behov for kirken?», og «er barn teologer?» er interessante spørsmål som Schweitzer løfter opp (Schweitzer, 2006).

Rune Øystese legger fram og går aktiviteten «Godly Play» i sømmene (Øystese, 2015, s. 146 - 166). Trosopplæringsdidaktikken fokuserer på gjennomtenkt bruk av hjelpemidler i lek, slik at blant annet symbolbruk og formidlingsteknikk kan gjøre Bibelen forståelig og relevant for den enkelte. Øystese har også sett på viktigheten av å ha et religiøst språk som forener den kristne tro og det levde liv. I møte med åndelige erfaringer mener Øystese det er avgjørende at barn blir tilbudt opplæring i et språk for sine tanker, slik at de kan få hjelp til å undre seg og utvikle et eget åndelig språk. Barnet trenger hjelp til språkutvikling i møte med det som er større enn seg selv, ellers vil barnets åndelige utvikling potensielt kunne hemmes (Øystese, 2014, s. 247 - 260). Øystese løfter her en interessant diskusjon og argumenterer for barns behov for opplæring i troen.

Sturla Sagberg har sett på hvilke konsekvenser en oppdatert trosopplæring har fått for synet på barn, og kommet fram til at ikke bare har barn fått en større og synligere plass i kirken, men at de har også på sitt vis påvirket nattverden, både gjennom teologi og handling. Videre hevder Sagberg at tanken på barn som en plagsom faktor i gudstjenesten ikke lenger er gjeldende, men at heller at deres deltakelse nå sees på som nødvendig (Sagberg, 2015, s. 51)

2 Metode

2.1 *Størst av alt*

Det vi i dag kjenner som trosopplæring, og møter i flertallet av menigheter i Den norske kirke, har kommet som et resultat av et nøye og omfattende arbeid som erstatning for den gamle *Plan for dåpsopplæring* (Kirkerådet, 1992). Den nye planen TOP10 har gitt menighetene i Den norske kirke et oppdrag om å utarbeide en trosopplæringsplan som favner om alle døpte i alderen 0-18 år. Trosopplæringen blir i lys av dette en svært viktig og avgjørende faktor i hver enkelt menighets kirkevekst, gudstjenesteliv og helhetstenkning. Planen legger samtidig føringer for hvordan undervisning og læring skal legges opp. Kirkedidaktiske spørsmål som hvorfor en underviser på ulike vis blir stilt, innholdet i de ulike tiltakene må overveies og begrunnes, tilretteleggingsperspektivet må tas hensyn til, og refleksjon og svar på kanskje det største spørsmålet av de alle etterlyses: Hvorfor skal vi drive trosopplæring?

Menighetens trosopplæringsplan er i mange tilfeller et dynamisk dokument, det vil si at det endrer seg i større eller mindre grad ut ifra lokale erfaringer og behov. I menigheten er det menighetsrådet sitt ansvar at planene og de underliggende tiltakene med jevne mellomrom revideres, og dette er for at en skal legge til rette for utvikling og innovasjon i det lokale arbeidet.

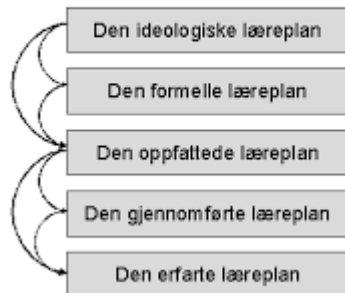
TOP10 stiller ambisiøse krav om en helhetlig og systematisk trosopplæring til alle døpte mellom 0-18, uavhengig av funksjonsevne. TOP10 utfyller og supplerer dåpsbefalingen i Matt 28,18-20 ved å legge systematiske føringer for planarbeid i menighetene.

2.2 *John Goodlads læringsteori*

I møte med TOP10 og de lokale trosopplæringsplanene er det interessant å se på teori om hvordan intenderte kunnskapsmål blir framstilt, forstått, formidlet og mottatt i møte med lærere og elever, i kirken forstått som trosopplærere i møte med barn og unge. John Goodlads fem ulike «ansikter» (faces) i en læreplan bringer fram interessante tanker i møte med en helhetlig trosopplæring. Goodlad presenterer sine fem læreplaner som; den ideologiske, den formelle, den oppfattede, den praktiserende og den erfarte. Følgende del om Goodlads teori tar utgangspunkt i Heid Leganger-Krogstads framstilling (Leganger-Krogstad, 2019, s27)

I det innsamlede materialet og denne avhandlingen er det de tre første som gjør seg relevant:

Goodlads fem læreplanaspekter

Den ideologiske læreplan

«Den ideologiske læreplan er den ideelle læreplan båret oppe av ønsker og ideer for framtiden, ofte basert i filosofi, politikk eller verdier.» (Ibid.)

Dette er ikke en nedskrevet eller samlet læreplan, men er en tradisjons- og historieformidlende forventning, som i kristen kontekst baserer seg ut ifra blant annet Bibelens forbilder og kultur. I bibeltekst finner vi undervisnings-oppdraget fra Jesus, gjennom misjonsbefalingen; *Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere* (Matt 28, 19).

Den formelle læreplan

I Den norske kirkes tilfelle er den formelle læreplan å forstå som rammeplanen *Gud gir – Vi deler*, altså TOP10. I planen og dens vedlegg gis det både føringer og forslag til innhold i trosopplæring, deriblant sentrale temaer og et utvalg av kjernetekster. Ettersom planen skal være universell utformet, forstått som at ethvert barn skal kunne delta, finnes det ikke noen minimumskrav til kunnskap i de forskjellige aldergruppene. Kravet om universell utforming gjelder «for alle dømte mellom 0 og 18 år, uavhengig av funksjonsevne» (TOP10, s4) Dette betyr at en i kirken ikke skal måle et nivå av kunnskap i tilknytning til fullførte tiltak/trinn, slik en for eksempel kan i skolen. En skal heller lete etter hva deltakere har opplevd og hvilke erfaringer dette har ført til, og se dette i lys av hvilke erfaringer arrangøren har satt som mål.

Den oppfattede læreplan

Dette er det som de ulike undervisningsansvarlige oppfatter at det skal undervises om, ut ifra sin lokale trosopplæringsplan. Det er den oppfattede læreplan som legger føringer for den enkeltes gjennomføring av undervisning. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom å se på lokal plan, interne tiltaksbeskrivelser og i utsendte invitasjoner. Måten en inviterer til tiltak på sier noe om hva undervisningsansvarlige har tolket ut av lokal plan. Det kan være ulike oppfattelser av hva som føles aktuelt i lokal kontekst. På grunn av dette vil en kunne finne forskjeller i undervisning på tvers av menigheter selv om en kan ha de samme grunddokumenter som legger føring for innhold og oppdrag.

Den praktiserte læreplan

Dette er det som den undervisningsansvarlige gjennomfører for sin gruppe, ut ifra den oppfattede lokale læreplan. Det observerbare i praksis, altså det som blir sagt og de oppgaver og aktiviteter som blir gjennomført i undervisningen, er det som utgjør den praktiserte læreplan. For eksempel en kateket sin undervisning om barmhjertighet, gjennomført ut ifra kateketens forståelse av mål og innhold i lokal trosopplæringsplan.

Den erfarte læreplan

Innhold i trosopplæring blir formidlet blant annet gjennom ord og handling, og det er mottakerens tolkning og erfaring av disse ord og handlinger som utgjør den erfarte læreplan. Det er i trosopplæringens kontekst for eksempel det en konfirmant erfarer og forstår ut av kateketens undervisning om den treenige Gud. Det kan ligge mange gode tanker og mål bak en læreplan, men det er de erfaringer som mottakeren sitter igjen med til slutt som er viktig.

I denne avhandlingen er forholdet mellom formell og oppfattet læreplan i fokus.

2.3 Barneteologi

I Den norske kirke har det over lang tid, med røtter i et luthersk dåpssyn, vokst fram en barneteologi som har vært en del av grunnmuren i reisverket til det vi nå kjenner som TOP10. Men inneholder begrepet, og finnes det en samlet definisjon som forskere er enige i?

Det er mange i norsk og internasjonal kontekst som har forsøkt å definere barneteologi. Dette har resultert i om ikke én forståelse, så i alle fall mange aspekter og tanker rundt hva en barneteologi kan, eller heller *bør*, være.

Eldbjørg Ekre skriver i sin masteravhandling fra 2011 om barneteologi og babysang, at barneteologi ikke nødvendigvis handler om en utviklet teologi, men at det heller eksisterer som forskjellige tanker og perspektiver i møte med barn og teologi (Ekre, 2011)

Videre i dette kapittelet vil jeg legge fram ulike syn på barneteologi

2.4 Sturla Sagberg

Sturla Sagberg går lang vei for å løfte opp barn sin plass i kirken og han argumenterer for at barn har en naturlig spiritualitet. Sagberg mener samtidig at det er viktig å legge til rette for at barn kan få lære seg et religiøst språk, slik at de kan finne uttryksformer for sin spiritualitet, eller åndelighet. Barn har altså både en særstilling, i det at de har en allerede eksisterende spiritualitet, men også et oppfølgings- og opplæringsbehov.

«Vi kan forvente at barn som følger kirkens trosopplæringstiltak, i økende grad vil være preget av et samfunn der følelser av tomhet og åndelig leting går parallelt med en overveiende sekulær virkelighetsforståelse, der den enkelte selv må definere sin tilhørighet. Kirkens presentasjon av seg selv og kristen tro vil inngå som ett av flere elementer i barnas livsmestring og virkelighetsforståelse [...] Dersom kirken anerkjenner at alle barn har rett til åndelig utvikling, må vi samtidig erkjenne at åndelighet eller spiritualitet er både allment og kristent» (Sagberg, 2008, s. 54)

Dette påpeker viktigheten av den jobben som gjøres i planlegging av trosopplæringstiltak for barn som lever i en hverdag og et samfunn som krever og forventer mye.

En fornyet trosopplæring har ifølge Sagberg resultert i endringer i synet på barn i kirken. Barn har blitt løftet opp, og står nå i en ny stilling som symbol for håp og mening. Sagberg løfter opp barnet og tilegner det stor verdi, nærmest større enn det voksne, og argumenterer for at barnet trenger stimuli for å utvikle en egen spirituell tenkning. Barn har i gudstjenesten fått en mer synlig, og dermed naturlig plass (Sagberg, 2015).

2.5 Friedrich Schweitzer

Schweitzer kommer med interessante betraktninger i møte med relasjonen mellom barn og voksne, og sier at hvis vi skal ta barn på alvor, slik vi gjør i møte med andre mennesker, må vi som lærere innse at det i dialog med barn brått kan skje et skifte i roller. Dette innebærer at det kan skifte til at det er vi som blir den informasjonsmottakende part i relasjonen. Vi må ikke alltid ta lett på, eller avfeie de eksistensielle spørsmål som kommer fra barn, når vi selv stiller oss undrende til de samme temaene. Det er først når vi tør å konfrontere vår egen utilstrekkelighet, at vi i møte med barns hverdagslige, og paradoksalt nok vanskelige og utfordrende, spørsmål kan møtes til gjensidig læring og respekt (Schweitzer, 2006, s. 99).

Schweitzer mener det er helt avgjørende at barn får møte religion, og at det legges opp til en religiøs oppdragelse. Barnet har ifølge Schweitzer rett til religiøs oppdragelse, en oppdragelse og veiledning som barnet kan bruke som et verktøy inn i dets grunnleggende identitetsutvikling og forståelse av seg selv i verden. Denne retten rettferdiggjøres ikke ut ifra hva det kan gagne foreldre, ulike trossamfunn eller staten, den eksisterer kun fordi barnet selv har bruk for den i sitt liv (Schweitzer, 2006, boken i sin helhet).

Videre sier Schweitzer at barn gjennom sin oppvekst gjør seg erfaringer, som uavhengig av oppdragelse kan kalles for religiøse. Om barnet får en oppdragelse uten noen form for religiøs veiledning, kan det føre til at barnet som et resultat ikke utvikler seg et religiøst språk, et språk som ellers vil kunne være med på å gi mening til de religiøse erfaringer som barnet opplever. Dette kan dermed på sikt føre til det Schweitzer kaller «*vedvarende belastninger for barnets identitetsdannelse*» (Schweitzer, 2006, s47).

Schweitzer presenterer i sitt arbeid tre måter å se på barneteologi, hvor hver enkelt i sin unike form og forståelse er en viktig del i det store bildet som han kaller barneteologi. Schweitzer

bruker tre ulike preposisjoner i møte med barneteologi: teologi **om**, **for** og **med** barn (Schweitzer, 2000).

2.5.1.1 Teologi om barn

Teologi om barn handler om hva Bibelen sier om barn. En møter barn flere steder i de bibelske tekstene, og disse kan være med på å fortelle oss noe om kulturelt- og teologisk syn på barn. Samtidig er Jesu ord om barn som størst i himmelriket i Matteus 18,14 med på å utfordre oss i vår tilnærming til barn i møte med teologiske spørsmål.

2.5.1.2 Teologi for barn

Teologi for barn innebærer en vurdering av blant annet bibelbruk i møte med barn, på innhold og formidlingsmetode:

«Barneteologi forstått som teologi for barn, dreier seg om alle de didaktiske valgene en må gjøre for å tilrettelegge undervisning for barn. Det vil si alle overveielserne rundt hvorvidt Bibelen er egnet for barn, utvalg av tekster, forenkling, kontekstforklaringer (lesning bak tekst), fortellingskunst, sjangerforståelse og litterære og hermeneutiske metoder (lesning i tekst) og plassering av tekst inn i barns verden og som bindeledd til kulturforståelse (lesning foran tekst) (Leganger-Krogstad, 2019: 23 - 24).

2.5.1.3 Teologi med barn

Teologi med barn bærer preg av at forholdet mellom barn og voksen både er likt og skjevt på samme tid. Det er en naturlig skjevhet i relasjonen mellom barn og voksen med tanke på alder, kunnskap, makt og at det er den voksne som oftest har ansvaret i en læringssituasjon. Samtidig kan en se at det er noe likt, der Bibelen i skriftene taler likt til de to forskjellige mottakerne. Teologi med barn kan være med på å bygge opp barnets autoritet i møte med teologien, og sier at også barnet har noe å bidra med i diskusjon og samhandling med voksne. Barnet kan til og med ha fortrinn i møte med tro og Gud, skal en ta til seg det Jesus forkynner i Bibelen. (Leganger-Krogstad, 2019: 23 - 24).

2.6 Dagny Kaul

Kaul kan sies å være den tydeligste foregangskvinnen for barneteologi i norsk kontekst. Hun har i en årrekke rettet fokuset mot barns rolle i tro og kirke, og gjennom flere bidrag poengtert barnas behov for å bli tatt på alvor i møte med tro.

Det er ikke nytt for Kaul å kjempe saken for de minste i kirken, og i artikkelen «*Men jeg tror da på Gud!*» (Kaul, 2004) hvor Kaul undersøker forskjellige premisser for barns tro, refererer hun til tidligere arbeid hun selv har gjort innenfor feltet. Jeg forstår og behandler dermed denne artikkelen som en samleartikkel som gir uttrykk for hennes barneteologiske syn.

Der andre har lagt føringer for at barn hovedsakelig er mottakere av teologi, bibelhistorier og kirkelige aktiviteter forhåndsbestemt av voksne, har Kaul kjempet for en barneteologisk tilnærming som anerkjenner barn som troende subjekter med fullt menneskeverd på lik linje med voksne (Ibid, s14). Dette er dermed lettere sagt enn gjort da teologien ikke har prøvd å forstå tro ut ifra tanken om barn som fullverdige troende mennesker. «*Dels forstås tro ut fra voksnes Gudsforhold og troskamp og med barnet som et ufullstendig menneske på vei til å bli voksen, og kristen*» (Ibid, s16).

For Kaul så er selve kjernen i barneteologien at barnet skal bli tatt på alvor og anerkjent, og da ikke ut ifra hva det i framtiden kan bli, men for hva barnet er her og nå. (Ibid, s16).

Tro er ifølge Kaul ikke basert på at barnet oppnår en viss alder, får «nok» innsikt i voksenbestemte tekster eller andre målbare faktorer, det er heller en umiddelbar personlig relasjon mellom Gud og det enkelte barnet som vektlegges (Ibid, s21)

Videre sier Kaul at det troende barnet har blitt holdt utenfor kirkens gudstjenesteliv og det er et viktig anliggende for henne å la barn slippe til slik at de selv kan ta del i de situasjoner hvor teologien utspiller seg. Gjennom å ta barn på alvor og la de slippe til på en genuin måte ønsker Kaul at barn skal få være med å åpne opp blant annet kirkens gudstjenesteliv. (Ibid, s14)

Dåpens betydning for barnets autoritet og forhold til Gud er Kaul også opptatt av. Hun har en todelt måte å se betydningen av dåpen på, ut ifra ordene som brukes i dåpsritualet. Det første synet løfter opp og legitimerer barnets relasjon til Gud, og tar dermed til ordet for å si at barnet har en fullverdig kristentro og relasjon til Gud. Mens det andre påpeker ordene i dåpen som hevder at barnet har behov for hjelp av både menighet, foresatte og faddere til å bli bedt

for, lære seg å be, og videre at barnet trenger hjelp i møte med Guds ord og nattverd, slik «*at barnet skal bli hos Kristus når det vokser opp*» (Ibid, s16-17.)

Det er interessant at dette som Kaul kritiserte nå er endret og brukes i kirkens nåværende dåpsliturgi:

«*[...] så hun/han/de kan leve og vokse i den kristne tro*»

(Kirkerådet, Ordning for Dåp i hovedgudstjenesten, 2017).

Det har skjedd en viktig og stor endring, det er ikke lenger fokus hva barnet skal bli når det vokser opp, men at det skal få leve og vokse i sin tro.

Om kirken virkelig skal anerkjenne barn som fullverdige troende individer er det nødvendig å bringe denne tanken inn i refleksjoner om hva troen har av betydning for mennesker i dag.

I dette ligger det en grunntanke om at barn må inkluderes i teologiens forståelse og bruk, og at det er behov for barneteologi forstått som barneinkluderende teologi (Kaul, 2004, s19.)

Kaul hevder at det er helt avgjørende at vi lar slipper fram og løfter opp barn i teologien, ettersom det er en mangel på kvalitetsmessig godt og barnevennlig religiøst innhold (Ibid, s21). I fravær av et tilfredsstillende religiøst innhold rettet mot barn, frykter Kaul at barns henvendelsen til det hellige i troen faller bort i de voksne sine mangelfulle forsøk på å forklare Gud og tro på noe som ikke kan bevises (Ibid, 21). Fraværet av det hellige i troen vil kunne resultere i at barnets tro ikke får grobunn. Barnet har behov for å skape en relasjon til Gud, ellers står gudsbegrepet og troen i fare:

«*[...] Gud forblir et tomt begrep hvis jeg ikke møter Gud i sentrum og dypet av meg selv som person. Bare i det levende, personlige møtet med Gud kan vi erfare åpenbaringsmakt. Det betyr ikke at enhver må ha nye åpenbaringer, men at enhver må ha del i et jeg-du-forhold mellom Gud og menneske*» (Ibid, s21-22)

Det er ikke her Kauls anliggende å presentere et opplæringsprogram som barneteologi og kirke kan bruke for å påkalle Guds Ånd over barns trosliv, men heller å skape et rom hvor barns stilling i kirken kan endres, slik at kirken kan bli det stedet hvor barn skaper en personlig relasjon til Gud (Ibid, s24). Og ved at voksne tar barn sin tro på alvor, vil troen kunne få en utslagsgivende kraft:

«*Hvis voksne tar utgangspunkt i at barn har en personlig, eksistensiell Gudsrelasjon, vurderes bibeltekster, bønner, salmer etc. ut fra hva de kan bety som næring for barns tro,*

slik at kristentroen integreres i deres personlighetsutvikling som en formende kraft.» (Ibid, s24)

Kaul fokuserer på viktigheten av gudstjenestens fellesskap, en arena hvor barn tidligere har blitt utelatt, men hvor hun ønsker at de skal få en plass. Barnet mottar viktig opplæring i tro gjennom deltakelse i gudstjenesten, og burde derfor inkluderes i større grad enn hva det hittil har blitt. Dette vil være til både fellesskapets, og det enkelte barns gode. Voksne evner ikke å forklare Gud godt nok til barn, møtet med Gud må oppleves gjennom for eksempel deltakelse i religiøse handlinger, slik at barnets får mulighet til å etablere en personlig relasjon til Gud.

2.7 Sturla Stålsett

Sturla Stålsett er også en viktig stemme i den norske barneteologi-diskusjonen. I artikkelen «Å lære å bli som barn? – Om barneteologi, dåp og trosopplæring» (Stålsett, 2004) påpeker han behovet for å avklare hva en mener med begrepet trosopplæring, da han selv mener det har en avgjørende effekt på hvordan man skal forstå barneteologi som begrep. Stålsett sine tanker om dette bærer et preg av at trosopplæringsreformen på dette tidspunktet fortsatt var i utvikling, og det som han selv kaller «startgropa»

Stålsett skiller mellom trosopplæring på to måter, men påpeker samtidig at det er mange flere måter å forstå begrepet på. Først kan trosopplæring forstås som lære om troen, altså en kunnskap som overføres, noe som bygger på kognitivt innhold. Denne måten å forstå trosopplæringen på er det Stålsett kaller objekts-genitiv. «*Trosopplæring er en opplæring i troens hemmeligheter*» (Ibid, s4). Det er en opplærings situasjon, en slags skole hvor innhold er satt, og kan måles og vurderes i etterkant. Det er målbare innhold som deltakelse, læreplaner for aldersgrupper, en tydelig start og avslutning, og noe som så fører til et nytt nivå, med tilpasset innhold for aldersgruppen. (Ibid, s5).

Stålsett stiller seg tvilende til denne tilnærmingen da den i ytterste konsekvens tømmer dåpen for innhold, og utfordrer vår dogmatikk. For om innholdet i troen er noe som kan læres og opparbeidet, og begynner i dåpen, er da selve troen også noe som skal læres? (Ibid, s5). Og hvis svaret er ja, hvilken konsekvens får dette for de som ikke kan tilegne seg kunnskap på tradisjonelt vis, eksempelvis de som ikke har språk, verken verbalt eller kroppslig?

Stålsett andre måte å se på trosopplæring er det han kaller subjektsgenitiv. Det er forstått som «den opplæring som troen gir» (Ibid, s5). Troen kan i dette tilfellet ikke tildeles noe større eller mindre fylde. Den gis én gang, i sin helhet, og er livsforvandlende for menneskers møte med og syn på verden.

Stålsett viser samtidig til den lutherske teologen Regin Prenter som både argumenterer for en subjektsgenitiv og objektsgenitiv trosopplæring. Stålsett bygger videre og sier selv at «det er det første som er basis og begrunnelse for det andre» (Ibid, s5). Det er altså grunn til å kunne se på trosopplæring som både det vi kan lære om troen, og som det troen kan lære oss.

Prenter argumenterer for at troen innebærer både lære, kunnskap og tillit til Gud. (Ibid, s6)

I et forsøk på å forklare sier Stålsett at barneteologien ser på kristen tro som barnetro.

Barnetro blir synonymt med den kristne tro:

«Barneteologi er ikke først og fremst teologi om barn eller for barn, men en teologi fra barns ståsted [...] Den er en teologi som tar på alvor at den troen på Gud som teologien reflekterer over, i en bestemt forstand er og aldri blir annet enn barnetro.» (Stålsett, 2004, s7).

Det er for Stålsett viktig å løfte opp det han kaller de «fortiede stemmene», de som i Bibelen ofte snakkes om, være seg kvinner, fattige eller barn, men hvis stemme uteblir. Det er å ta et steg vekk fra et voksenridd samfunn og deretter å lære seg å lese tekster fra barns perspektiv (Ibid, s7-8). Barneteologien handler sådan om «å lese troens kilder «med barneøyne»» (Ibid, s8), og hvilke konsekvenser dette får for vårt møte med bibeltekster som løfter opp barn og gir de en forbilledlig særstilling. Stålsett spør; «hvordan kan trosopplæring se ut i vår kirke hvis vi tar dette perspektivet på alvor?» (Ibid, s9).

I møte med diskusjoner om barn og dets rolle i teologien, er det ofte at de enten blir idyllisert, sett på som noe en skal strebe etter, eller regelrett utelatt. En av Stålsetts kommentarer til idylliseringsproblematikken er nettopp det at på lik linje som voksne er ulike, så finnes det ingen standardisert og fastsatt måte barn tenker, oppfører seg og eksisterer på: «Det finnes ingen barn i sin alminnelighet. Det finnes bare barn i uendelig forskjellighet» (Ibid, s9).

Stålsett stiller seg videre kritisk til synet på læring, og viser til et paternalistisk ovenfra og ned syn på læring i møte med dåpsopplæringen. Stålsett tolker det daværende nedskrevne målet til dåpsopplæringen som at det er barna som må tilegne seg det som de voksne tilsynelatende vet

at er viktig og nødvendig, og dette skal kunne gi alle barn livshjelp og føring inn i det kristne liv (Ibid, s10). Det er tydelig, sett fra Stålsett sitt standpunkt, at det ikke er en enkel affære, men desto viktigere, å kjempe både med og for barnas sak da «*vi lever i en voksenvridd verden og tilhører en voksenvridd kirke*» (Ibid, s10). Både Kaul og Stålsett argumenterer frigjørings-teologisk og vil oppvurdere dåpens betydning.

2.8 Barnet i Bibelen

Jeg vil i følgende deler gå videre til å undersøke barneteologiens bibelske røtter.

Barnet i Gamle Testamentet

«Dersom kirken skal ha et syn på barnet – og det skal den jo – må den komme til rette også med de gammeltestamentlige tekstene [...]» (Hognestad & Rian, 1985, s9).

Det finnes få tekster og fortellinger om barn i GT, og i de tekster som handler om det vi i dagens samfunn ville kalt et barn, er de i gammeltestamentlig kontekst å forstå som voksne. Overgangen fra barn til voksen var satt tidligere da enn hva vi i et moderne vestlig samfunn nå er vant med, noe vi ser f.eks. i møte med den 17 år gamle Josef (Ibid, s10).

Historien om Samuel som får sitt kall er en av få tekster som handler om et barn, men det må samtidig nevnes at sett i forhold til andre barn og deres liv og hverdag, var ikke Samuel et vanlig barn å regne (Ibid, s10).

Barn blir i GT sett på som en velsignelse, en gave fra Gud, og uten barn bærer ikke livet mening (Ibid, s15-16). Barn har her en viktig funksjon i den forstand at det bringer videre slektsnavnet, som et framtidshåp, men i selv ansees ikke barnet som noe viktig. Det ligger i dette en forutsetning at barnet trenger opplæring, at det enda ikke har nådd sitt mål og mening, nettopp å bli voksen og føre slekten videre.

Gud blir flere steder sammenlignet med en far, og gjerne da som en oppdrager. I relasjon til Gud som oppdrager står den mottakende sønnen, dette blir i sin tradisjon også sett på som et lærer-elev-forhold. (Ibid, s20). Det er ikke bare barn som trenger og får opplæring, noe vi ser i at også voksne trenger opplæring av Gud. Der Gud blir sammenlignet med en far som har en oppdragerrolle, kan vi lese ut av datidens synspunkter at dette innebar en form for kjærlighet

og omsorg (Ibid, s21-22). Og selv om Gud gjennom tekster kan virke som en streng og tuktede oppdrager, finner vi også ord og løfter om at Gud skal gi oppdragelse, omsorg, grenseløs barmhjertighet, tilgivelse og beskyttelse (Ibid, s22-23). Gud skal gi mennesker oppdragelse, og i GT virker det som det er de voksne som er først i rekken, deretter drypper det kunnskap ned på de unge. Gjennom å motta oppdragelse i troen fra de religiøst erfarne voksne, nærmer barnet seg steg for steg målet som troende voksen. Altså har barnet i seg selv liten egenverdi, men i framtiden når det vokser opp, får det en viktig rolle og verdi.

Omskjæring som innvielsesrite

I jødedommen var omskjæring ett av de aller første religiøse ritualene gutter tok del i etter fødsel. Den jødiske tradisjonen ble gjennomført allerede åtte dager etter fødsel, slik det står i formaningen i 1 Mosebok 17,9-14, og handlingen står som et markant særpreg i religionen. (Sandnes, Skarsaune, & Aasgaard, 2009, s24). Denne omskjæringspakten, kalt *brit mila*, er en omstendelig prosess, hvor familien iverksettes i planlegging og gjennomføring. Anskaffelse av en spesialist til å foreta inngrepet, vitner, planlegging av seremonien og festen i etterkant er med på å gjøre denne tradisjonen til en feiring som har en viktig rolle i identitetsskaping og kulturformidling i jødiske miljøer. For den nyfødte representerer dette ritualen innlemmelse i pakten og tildeling av navn. (https://snl.no/brit_mila). Iverksetting av denne prosessen, og viktigheten av at ritualen gjennomføres til rett tid og av de rette personene, er med på å si noe om at barnet allerede fra fødsel av er en viktig aktør i troen og skal innlemmes tidlig i den.

Barnet i Nye Testamentet

I NT finnes flere tekster om barn, og det er tekster som handler konkret om små barn, men også i overført betydning, f.eks. om kristne som «Guds barn». En utfordring oversetterne, og en god oversettelse av originaltekstene, har er at det brukes ulike ord for og forståelser av barn, noe det norske språket ikke klarer å synliggjør grunnet ulikt vokabular. Forståelsen og bruken av ordet barn i NT kan veksle mellom blant annet barn av foresatte, barn av et folk, barn forstått som en gutt i alderen 7-14 år, barn som slave, barn som tjener, spedbarn, et lite barn, barn som umyndig, barn som det motsatte av voksen, med flere (Hognestad & Rian, 1985, s31-33). Det er med andre ord mange og svært ulike betydninger av ordet barn, og dette kan få følger for tolkning av tekster.

På Jesu tid dominerte gammeltestamentlig tenkning om barn, barnet i seg selv har ikke en verdi, men får sin status ut ifra hva det kan bli, altså voksen. Målet med oppveksten var klar: «Derimot skulle barnet oppdras til respekt for sine foreldre og oppdras i de religiøse tradisjoner, det historisk-religiøse grunnlaget for folket og i Guds bud [...]» (Ibid, s36-37).

En skulle kunne tenke seg at siden Jesus har vært barn, at det kan være med på å gi barn en verdi i seg selv, og særlig ettersom en i NT møter Jesus som barn både ved fødsel og som 12 år i tempelet. Men teologisk sett har Jesu rolle som barn i disse fortellingene mindre å si, det er heller det han representerer i form av et frempek på det som skal komme, som er av verdi. Jesus som barn knytter NT i historisk perspektiv tilbake til GT og det er ikke Jesus som barn som er viktig, men Jesus forstått som Messiasbarnet (Ibid, s39).

I kontrast til jødisk tradisjon, hvor det ofte er de eldste som er viktige og legger føringer for resten av folket, kan en i kristendommens tilfelle se at det hele begynner i en krybbe, med et lite barn. Dette at Guds rike kommer via et lite barn er verdt å merke seg, for på tross av at en på Jesu tid ikke nødvendigvis verdsatte barnet i lys av å være barn, kom altså frelseren til verden nettopp som et forsvarsløst og lite barn, ikke en mektig og autoritær konge.

Jesus forkynner at barn, fattige, utstøtte og små er de som har størst plass i Guds rike. Jesus gjør og sier motsatt av hva mange andre religiøse forkynnte på den tiden, og setter barna høyest (Ibid, s42-43). Jesus forkynner om barn som kontrast til idealet om å være from, og bruker dem som et vitne om at Guds rike ikke er noe som kan vinnes. Det ligger noe i det å ikke ha noen ting, å være et barn, et fattig, en utstøtt, helt uten forutsetninger og fortrinn, som nettopp gir tilgang på Guds rike, slik Jesus forkynner det. Guds rike blir gitt som en gave til de minste, og dermed blir de også symboler på tilhørigheten til Guds rike (Ibid, s43).

I urkirken er det ifølge Hognestad ikke alt for mye en kan si konkret om barnets plass, annet enn at det naturlig nok var å regne som en del av familien, at det skulle oppdras til lydighet og antakeligvis var med i menighetslivet i en mindre rolle som tilskuer (Ibid, s50).

Jesus forsvarer barn ved flere anledninger, og i Matt 21,14-17 hvor de skriftlærde kritiserer at barn roper og lovpriser han, ser vi at Jesus svarer: «*Fra småbarn og spedbarns munn har du latt lovsang lyde*» (Ibid, s43). Jesus tilegner og påpeker barns evne til å se og oppleve Guds velsignelse, og at det derfor er helt naturlig at de vitner om det.

Også i Matt 18,3 løftes barnets kvaliteter opp som noe å strebe etter, når Jesus sier: «[...] Sannelig, jeg sier dere: Uten at dere vender om og blir som barn, kommer dere ikke inn i himmelriket». I teksten er det rettet mot disiplene, og Jesus sier det som en respons på deres ønske om å bli store eller viktige. Det er barnets tillit og ydmykhet som blir presentert som et forbilde og ideal for disiplene, og nok en gang gjøres det poeng ut av at det er de små som har plass i Guds rike (Ibid, s44).

Dåpen er viktig for Paulus, og den er sentral for den særstilling og de gaver som Guds barn får. (Ibid, s52).

Johannes bruker Guds barn om kristne som er født av Gud, og denne «nye fødselen» er å forstå som gjenfødelse i dåpen (Ibid, s53). Det er kun gjennom dåpen at en blir «Guds barn», og ingen andre tilegnede egenskaper eller livsførsel bringer en nærmere å bli regnet som dette, akkurat slik som Jesus forkynte.

Dåpen som innvielsesrite

Der vi i GT og jødedommen ser en særegen tradisjon ved omskjæring av gutter, skjer det en umiddelbar omveltning i løpet av Jesu virksomhet. Dåpen erstatter omskjæringstradisjonen, og i det nye innlemmingsritualet får begge kjønn ta del (Sandnes, Skarsaune, & Aasgaard, 2009, s24). Det nye ritualet står i sterk kontrast til det gamle, noe som er vesentlig å bemerke. Dette fikk konsekvenser ikke bare for de nyfødte kristne, eller de som kom til Jesus-troen i voksen alder og lot seg døpe, men også familien og de som hørte til de som lot seg døpe, slik vi kan se med fangevokteren som gjennom tro og dåp blir frelst:

Fangevokteren ba om å få lys, løp inn og falt skjelvende ned for Paulus og Silas. Så førte han dem utenfor og sa: «Hva skal jeg gjøre, gode herrer, for å bli frelst?». De svarte: «Tro på Herren Jesus, så skal du og alle i ditt hus bli frelst.» Og de forkynte Herrens ord for ham og alle i hans hus. I denne sene nattetimen tok han dem med seg og vasket sårene deres, og han ble straks døpt med alle sine. Så tok han dem hjem og ga dem mat, og han gledet seg sammen med hele sitt hus over å ha fått troen på Gud. Apg 16,29-34

Jesu ord har ført til barnedåpspraksis som dominerende praksis i kirkesamfunn verden over, så vel i katolsk som luthersk sammenheng.

2.9 Evaluering av trosopplæringsreformens forsøks- og utviklingsfase

Styringsgruppen som ble utnevnt av Kirkerådet i 2003 leverte i etterkant av trosopplæringsreformens innledende forsøks- og utviklingsfase (2003-2008) en evalueringsrapport, der står det:

«Gjennom å setje overskrifta «Størst av alt» på trusopplæringsreforma har Styringsgruppa ønskt å fokusere på Jesu lære om barnet sin plass i Guds rike [...] (Den norske kirke, Styringsgruppa for trosopplæringsreformen, 2008, s35)

Akkurat dette søkelyset på at barnet er størst kan vi se at Den norske kirke har beholdt på sine nettsider som sentralt i sine visjon og verdier:

«Størst av alt er barnet. [...]. Kirkens arbeid skal kjennetegnes av dette synet på barnet og den unge. De er ikke morgendagens kirke. De er dagens kirke.»
(Den norske kirke, 2015)

Om dåpen sier rapporten:

«Ut frå eit luthersk dåpssyn gir dåpen del i den ufortente nåden frå Gud og ei fullverdig tru, sjølv om den som blir døypt, er eit spedbarn. I ei folkekyrkje som har barnedåp, er barn og unge fullverdige og viktige i kyrkjelyden sitt fellesskap som truande i kraft av kva dei er no, ikkje i høve til kva dei skal bli som vaksne.»
(Den norske kirke, Styringsgruppa for trosopplæringsreformen, 2008, s35)

Styringsgruppen skriver videre:

«Ei forståing av barn og unge som individ med rett til medverknad pregar i aukande grad samfunnet si forståing av oppvekst og oppseding.»
(Ibid.)

Om barneteologi står det:

«Ein søker ikkje berre å utvikle ein teologi for eller om barn, men ein teologi med barn som gir rom for barneperspektiv på bibelforteljingar, liturgisk praksis og spiritualitet. Av dette følgjer ei forståing av barn og unge som ein naturleg del av fellesskapen i kyrkjelyden, ikkje som ei målgruppe eller eit objekt for verksemda i

kyrkjelyden.» (Ibid.)

2.10 Barneteologi i Trosopplæringsplanen

I TOP10 sitt kapittel «*Størst av alt – trosopplæringsens innhold*» presenterer planens fokusområder, sentrale verdibegreper og aspekter ved troens innhold. (TOP10, s13).

Kapittelets start begynner med å vise til 1 Kor 13,13 og videre til en tekst som tydelig markerer hva som er sentralt for trosopplæringsens innhold:

«Størst av alt» fokuserer på barnets plass i Guds rike og på tro, håp og kjærlighet som kjernen i trosopplæringen. Kjærligheten er det sentrale verdibegrepet som beskriver både hvordan Gud er og hvordan vi utfordres til å møte hverandre» (Ibid, s13)

Det refereres til 1 Joh 4,9-11, som sier at Guds kjærlighet for mennesker, vist gjennom sendelsen og ofringen av Jesus til soning for våre synder, er grunnlaget for at vi mennesker skylder å elske hverandre. Videre skal vi «*leve og vokse*» i troen som blir gitt i dåpen, og det er trosopplæringsens mål at «*alle dømte lever i tro og håp virksom i kjærlighet*» (TOP10, s13)

Ord og uttrykk som: kontinuerlig utviklings- og læringsprosess, systematisk og sammenhengende, og troens sentrum, er med på å beskrive det som i teksten kalles en «*systematisk og sammenhengende trosopplæring*» (Ibid.). Det skal ifølge teksten skje ved at «*[...] kirkens tro og tradisjoner møter barn og unge der de er, og gir hjelp til livstolkning og impulser til å leve ut troen i hverdagen*», og at ved å innfri dette er «*barn og unge med på å fornye kirkens tradisjoner*» (Ibid). Barn og unge får her medvirkning og tilegnes en rolle hvor de kan være med på å fornye tradisjoner. Det refereres til 5 Mos 6,4-9, som gir et videreformidlingsoppdrag gjennom å gjenta og snakke om ord og bud for barn og at «*Bekjennelsen til Gud skal bevares i hjertet og formidles til barna*» (Ibid.). Ordene og budene skal formidles for barn, og innholdet skal mottas uendret og ferdig fortolket av en annen, mest sannsynlig en voksen.

Videre i kapittelet presenteres en modell hvor ulike aspekter ved trosopplæringsens innhold illustreres. I midten står Guds kjærlighet i Jesus Kristus, og rundt står de tre aspektene: livstolkning og livsmestring, kirkens tro og tradisjon, og kristen tro i praksis. Det vektlegges at alle aspektene påvirker hverandre gjensidig, og at «*barn og unge skal møte de mest sentrale elementer i troen ut fra ulike innfallsvinkler avhengig av sammenheng og alder*» (Ibid, s14).

Trosopplæringen er for døpte, og skal «[...] formidle troen slik at den døpte kan forstå sitt liv og sin virkelighet i lys av troen på den treenige Gud» (Ibid, s14).

2.11 Elise Frøyen

Et interessant bidrag inn i diskusjonen om trosopplæring er Elise Frøyen sin masteravhandling fra 2017. Frøyen skriver i sin avhandling om sammenhengen mellom aktivitet og læring i trosopplæring (Frøyen, 2017).

Gjennom deltakende observasjon søker hun etter en mulig sammenheng mellom klatring som aktivitet og en kristen tros- og meningsformidling. Hun leter blant annet etter svar på om det kan klatres på en kristen måte, dette er en spennende vinkling som stiller spørsmål til meningen bak aktiviteter som arrangeres. Ute i menigheter finnes det antakeligvis et stort og rikt mangfold av aktiviteter som gjennomføres i trosopplæringsammenheng, men det kan slik som Frøyen gjør, stilles spørsmål om hvorvidt disse har en tydelig og innlysende kobling til det overordnede temaet.

Frøyen observerer at selv om det kan ligge mange gode tanker, planer og meninger bak en aktivitet i et tiltak, er det mulig at det blir svake eller fraværende koblinger mellom overordnet tema (læring) og aktivitet. I møtene hun observerer ser hun at det foreligger et behov for å gjøre en innsats i planlegging og sammenkobling av aktivitet og tema, for at det skal bli en tydelig og forståelig sammenheng mellom det som gjøres, og det som læres (Ibid.).

Frøyens observasjoner fører til en konklusjon om at det ofte er svake koblinger, og at aktiviteten i svært liten grad legger til rette for trosopplæring. Samtidig kommer det fram at det i aktiviteten oppstår en sosialisering som kan fungere som en bro over til samtale om spørsmål og undring over religiøse spørsmål og tanker (Ibid, s69).

3 Metode

Jeg vil i dette kapittelet forklare hvordan jeg har arbeidet for å komme fram til et svar på avhandlingens problemstilling. Avhandlingen har sett etter hvilken forståelse av barneteologi som befinner seg i lokale dokumenter tilknyttet trosopplæringstiltak.

Jeg har i analys materialet søkt etter hvordan barneteologi kommer til uttrykk, hvem som er adressat i invitasjonene, hvordan innholdet i enkelttiltakene forholder seg til andre tiltak i menigheten og deretter gjort sammenligninger på tvers menighetene.

3.1 Dokumentanalyse

I denne avhandlingen har jeg valgt å ta i bruk kvalitativ komparativ innholdsanalyse. Materialet som jeg skal ta for meg er lokale planer, deres interne tiltaksbeskrivelser og eksterne invitasjoner, og da dette kan regnes som dokumenter, faller det seg naturlig å benytte seg av dokumentanalyse.

For å innhente de lokale trosopplæringsplanene har jeg både vært i kontakt med en ansatt i hver av de to menighetene, og med en ansatt som jobber sentralt i Den norske kirke som ga meg administratortilgang på de to menighetenes dokumenter. Sistnevnte kontakt ga meg tilgang på trosopplæringsplaner gjennom det digitale verktøyet som heter «Planverktøy for trosopplæring». Med denne tilgangen fikk jeg mulighet til enklere å kunne søke i dokumentene, og samtidig se om det var relevante vedlegg til de ulike tiltakene som jeg kunne benytte meg av i denne avhandlingen.

Ettersom jeg går grundig til verks i de to menighetenes dokumenter, tar for meg utdrag av innholdet i ulike trosopplæringstiltak, og ser i detalj på deres dokumenter og innhold på tvers, har det for denne avhandlingens del vært mest hensiktsmessig at jeg har benyttet meg av innholdsanalyse.

3.2 Kvalitativ innholdsanalyse

Jeg benytter meg av kvalitativ innholdsanalyse da denne analysemetoden søker etter å finne analysedokumentenes underliggende tema. Jeg vil komme til å bevege meg mye fram og tilbake mellom dokumenter, og bruk av skjemaer for å kategorisere funn vi være en viktig metode. I en kvalitativ innholdsanalyse vil en se at teksten preges av hyppig bevegelse og fokusskifte i ett dokument, eller på tvers av flere dokumenter. Analyser av denne typen preges somregel av at forskeren må gjennom ulike steg før, under og etter arbeidet. Det må utvikles et forskningsspørsmål som skal brukes i behandlingen av materialet, en må forstå hvorfor dokumentene har blitt utarbeidet, og i hvilken kontekst de har blitt utviklet i. Deretter må en gjøre seg kjent med innholdet i de forskjellige dokumentene en har valgt å bruke i sin analyse. Det vil være hensiktsmessig å opprette skjemaer, hvor man lager ulike kategorier for å samle data i, slik at man enkelt kan sammenligne og strukturere de innsamlede dataene. Skjemaet en har utviklet må deretter prøves ut, og revideres slik at det blir bedre. Først når en har gjort alt dette vil analyse av innsamlet og kategorisert data være hensiktsmessig (Bryman, 2012, s559)

3.3 Komparativ design

I denne avhandlingen søker jeg blant annet å se etter både sammenhenger og forskjeller innad i og på tvers av dokumenter, som i større eller mindre grad har blitt bearbeidet og utviklet av en eller flere undervisningsansatte i to ulike menigheter. Jeg sammenligner med andre ord to menigheters dokumenter. Ved å bruke komparativt design vil det kunne være mulig å søke etter en forståelse av visse sosiale fenomener, noe en kan oppnå ved å ta for seg minimum to analyseenheter og sette de opp mot hverandre og sammenligne dem (Bryman, 2012, s72).

3.5 – Anonymitet

I oppgaven har jeg valgt å tildele hver menighet et nytt navn, som et grep og forsøk på å anonymisere de for leseren. Menighetene har selv ikke ytret ønske om anonymitet, det er derimot resultatet av en vurdering jeg selv har gjort i forkant og i løpet av avhandlingens tilblivelse. Oppgavens formål er ikke å kritisere eller å peke finger på menighetene, men det er min erfaring gjennom flere års arbeid i ulike menighet, at lokale trosopplæringsplaner og tradisjoner betyr mye for og reflekterer lokal identitet. Dette står sterkt i mange menigheter, og det er min erfaring at eventuell kritikk, være seg i en avhandling eller tidsskrift, enten den er konstruktiv eller ikke, ofte kan bli tolket feil og være kilde til frustrasjon og en følelse av å bli angrepet.

Selv om dokumentene jeg tar for meg er offentlige, enten ved å finne de på nett eller ved å spørre direkte, ser jeg det som hensiktsmessig å stå ved valget om å holde menighetenes identitet anonym.

3.4 Utvalg av menigheter og trosopplæringstiltak

Menighet

I prosessen med å finne menigheter til å bruke i denne avhandlingen satt jeg opp en liste med kriterier, slik at muligheten for at menigheten kunne brukes var god.

Følgende kriterier ble satt:

1. Menigheten må ha en godkjent trosopplæringsplan. Dette kriteriet sier meg at planene er av en viss kvalitet.
2. Trosopplæringsplanen må ha minimum 6 aktive tiltak for aldersgruppen 0-8 år. Ved å stille dette kravet ønsket jeg å synliggjøre for meg selv hvilke menigheter som hadde lignende tiltak, og dermed var aktuelle å sette opp mot hverandre.
3. Menighetene kan ikke være fra samme by eller landsdel. Dette valget grunnes i et ønske om å gjøre utvalget mindre homogent.
4. Menighetene må ha en viss grad av stabilitet i sin trosopplæring. Jeg ønsket med dette kriteriet å finne menigheter hvor det var sannsynlig at trosopplæringstiltakene har hatt en lengre tradisjon, er en integrert del av menigheten og samtidig har blitt jobbet solid med.

Allerede før utarbeidingen av de overnevnte kriteriene hadde jeg sett for meg tre potensielle menigheter, hvor to av disse viste seg å være aktuelle for videre arbeid og analyse. Samtidig som jeg har søkt etter menigheter som ikke kommer fra samme by eller landsdel, har jeg også vært ute etter såkalt tett materiale. Og det er mitt inntrykk at de to menighetene jeg har endt opp med å bruke har et trosopplæringstilbud med god kontinuitet og en jevn oppslutning av deltakere. Samtidig virket det som at det var tilstrekkelig med kontraster på tvers av menighetenes aktive tiltak til at det ville kunne bidra positivt inn i videre arbeid med materialet.

Trosopplæringstiltak

Etter at jeg fant flere ulike menigheter som oppfylte kriteriene nevnt ovenfor, valgte jeg ut to menigheter som på tvers hadde flere lignende trosopplæringstiltak.

I prosessen med å velge ut de forskjellige tiltakene satte jeg følgende kriterier for at de skulle være aktuelle og mulige å bruke videre:

1. Tiltaket må ha en invitasjon som sendes ut, enten digitalt eller fysisk.
2. Tiltaket må ha en intern tiltaksbeskrivelse som jeg kan få tilgang på.
3. Menigheten må ha gjennomført tiltaket mer enn 1 gang. Dette er med på å øke sannsynligheten for at tiltaket har vært evaluert og/eller revidert.

Ut ifra disse kriteriene ble det synlig for meg hvilke trosopplæringstiltak som lot seg bruke videre i arbeidet, og jeg valgte dermed følgende tiltak:

1. Babysang
2. Utdeling av 4-årsbok
3. Utdeling av 6-årsbok
4. Tårnagent.

3.5 Analysemetode i møte med materialet

Inn i arbeidet med analysematerialet har jeg brukt en abduktiv tilnærming, og forskningen har båret preg av å være en abduktiv sirkel. Jeg har sett på teorier i forkant av mitt arbeid, deretter på materialet og hvor teorien gjorde seg gjeldende, og så kritisert deler av teorien. Gjennom denne prosessen har både teorien og materialet jeg har analysert vært med på å endre og omforme viktige holdepunkter som utvalg av teori, relevante spørsmål, samtidig som det har ført til at jeg har sett nye muligheter for min analyse og diskusjon av funn.

3.6 Forskningskvalitet: Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet.

Reliabilitet

I møte med et forskningsprosjekt, og en kritisk vurdering av dets kvalitet, er det nærliggende å undersøke hvorvidt prosjektet er gjennomført på en slik måte at det er troverdig (Thagaard, 2013, s201). Reliabiliteten, hvorvidt det er troverdig, skal være med på å styrke prosjektets resultater. Om reliabiliteten er sterk, kan det tyde i retning av at om noen andre hadde gjennomført det samme prosjektet, med de samme forutsetningene og metodene, ville de kommet fram til de samme resultatene (Ibid, s202). I denne typen avhandling, hvor jeg ser på statiske dokumenter, er det større sannsynlighet at en annen forsker hadde kommet fram til de samme resultatene som meg, enn om metoden for innhenting av informasjon hadde vært observasjon av gjennomførte tiltak i en menighet. I et tilfelle hvor en skulle gjort observasjoner er det sannsynlig å tenke seg at ulike forskere ville lagt merke til, og satt søkelys på, forskjellige ting ved en gitt aktivitet, noe som deretter ville kunne ført forskningsprosjektet i flere forskjellige retninger og gitt andre sluttresultater.

Tolkningen av de statiske dokumentene vil derimot kunne variere ut ifra hvem som leser de, noe som ikke nødvendigvis har med materialet å gjøre, men hvilke forutsetninger og kunnskap forskeren bringer med seg inn i sin forståelse og tolkning.

Validitet

Ettersom jeg går grundig til verks og analyserer i detalj nedskrevne tekster, og ser på konkrete valg av ord, mener jeg det er lite rom for feiltolkning av materialet. Gjennom arbeidet med denne avhandlingen har jeg som tidligere nevnt vært i direkte kontakt med en ansatt fra hver av de to menighetene. I mine forespørsler om tilgang på dokumenter, og forklaring av forskningsprosjektet, har ingen av mine kontakter kommentert at de ikke står inne for det som står i de ulike dokumentene, være seg de interne eller eksterne. I mitt møte med trosopplæringsplanene, to dokumenter som har blitt utarbeidet over lengre tid av lokal menighet, og deretter blitt godkjent av både menighetsråd og av Den norske kirke sentralt, velger jeg å gå ut ifra at de ord som brukes og de verdier som kommer til uttrykk, er gjeldende for menighetens arbeid og dermed deres ansatte.

Også menighetenes formuleringer og valg av innhold i de forskjellige invitasjonene er naturlig å tro at de står inne for.

Generaliserbarhet

I denne avhandlingen er det et utvalg av to menigheters arbeid med barn og unge som er objekt for analysering, noe som i et forskningsperspektiv kan regnes som et lite utvalg. Ut ifra dette er det nærliggende å kommentere at de funnene jeg gjør, de slutningene jeg tar og de konklusjonene jeg kommer med ikke er å regne som representative resultater for alle andre menigheters trosopplæringstiltak og teologiske tanker om barn og ungdom. Og det er nettopp dette som ofte kritiseres i kvalitativ forskningsmetode, at et lite utvalg ikke kan si noe om det store mangfoldet. Det er derfor mer hensiktsmessig å generalisere analysematerialet med henblikk på en teori (Bryman, 2012, s406).

Innholdet i denne avhandlingen er dermed ikke generaliserbart for noen andre menigheter og tiltak, enn akkurat de som er objekt for analyse.

Min analyse og det arbeidet jeg gjør med de ulike dokumentene i denne avhandlingen har heller ikke som mål å kunne si noe om alle andre menigheter sine trosopplæringsplaner eller

tiltak. Funn er derimot ikke uten verdi eller relevans, da de blant annet kan være med på å øke bevisstheten rundt og videreutviklingen med innholdet i lokale trosopplæringsplaner rundt om i landet, så vel som de kan være til inspirasjon for andre undervisningsansatte og fagfeltet. Mine analyser kan dessuten vise mulige tendenser innenfor feltet.

3.7 Kritikk av metode

Etterskuddsvis har jeg innsett at jeg kunne fått en fyldigere metode om avhandlingen også hadde tatt for seg og analysert hvilke materialer menighetene benytter seg av i de ulike tiltakene. Dokumentene fra menighetene var også langt mindre utfyllende enn jeg ventet, og for å avdekke taus kunnskap og uskrevne lokale tradisjoner kunne intervjuer ha vært et nyttig supplement til avhandlingen.

4 Presentasjon av materiale

I følgende kapittel legger jeg fram et utdrag av innholdet i Dal og Ås sine trosopplæringsplaner, invitasjoner og lokale tiltaksbeskrivelser, for babysang, utdeling av 4-, og 6-årsbok og Tårnagent. Innunder hvert tiltak presenterer jeg lokal plan, invitasjoner og intern tiltaksbeskrivelse, først hos Dal og deretter Ås.

Jeg legger også fram en presentasjon av menighetene, og deres sentrale dimensjoner, fra deres trosopplæringsplan.

4.1 Presentasjon av Dal menighet:

Dal menighet er en middels stor menighet, med et kirkebygg fra midten av 70-tallet og ligger plassert i utkanten av en norsk storby. Dal er områdets eneste trossamfunn med samlingshus og det er liten grad av innvandring i nærmiljøet.

Menigheten definerer seg selv som en bymenighet med mange tilbud og aktiviteter for mennesker i alle aldre, og de fokuserer spesielt på barn og unge. Kirken ligger sentralt plassert i nærheten av en rekke barne- og ungdomsskoler, en videregående, nærbutikker og et boligområde som hovedsakelig består av eneboliger og rekkehus.

Menigheten har omtrent 17 000 medlemmer, og i aldersgruppen 0-18 er det omtrent 250 barn og ungdom per alderstrinn. Menigheten har et godt skole-kirke samarbeid, og inviterer både barnehager, barneskoler og ungdomsskoler til ulike aktiviteter knyttet til jul og påskehøytidene.

Dal har følgende stillinger:

Menighetspedagog barn

Menighetspedagog ungdom

Kateket

Kantor

Menighetsforvalter

Kirketjener

Prest

Prest

Sokneprest

Diakon

Ansvar for menighetens trosopplæring ligger hos kateketen og de to menighetspedagogene. Menighetspedagog barn har ansvar for aldersgruppen 0-12 år og kateketen gruppen 13-14 år.

Menigheten benytter seg i stor grad av frivillige.

Dal har et menighetsråd, og i tillegg til dette flere utvalg og råd hvor både ansatte og frivillige bidrar.

Trosopplæringsplanens sentrale dimensjoner

I Dal er planens sentrale dimensjoner beskrevet som følgende:

Samvirke med hjemme og familien:

«Vi legger vekt på at menigheten og foreldre står sammen i trosopplæringen. I fase 0-5 år er det samlinger hvor foreldre og barn deltar sammen»

Barn og unges medvirkning:

I Dal kirkes trosopplæringsplan står det:

«Hos oss står barnefokuset sterkt, og det er et klart mål at barn skal føle seg sett, inkludert og utfordret til å delta i fellesskapet. Det er viktig for menigheten at barn og unge i ulike faser opplever å få være både mottakere, deltakere og medarbeidere. Som mottakere skal de få erfare det kristne budskapet og kirkas verdier gjennom egne trosopplæringstiltak rettet mot dem, i tillegg til at gudstjenesten skal være lagt opp til at også barn og unge føler seg hjemme der. Barna skal også ha mulighet til, hver og én etter egne forutsetninger, å delta med praktiske oppgaver i menigheten»

Videre har menigheten et eget råd som har ekstra ansvar for å inkludere barnas interesser i menighetens arbeid:

«Barnas eget råd, Barneutvalget, er styrt av frivillige voksne, men disse har et spesifikt ansvar å være barnas talerør»

Menigheten arbeider med utvikling av sine gudstjenester, og gir uttrykk for et ønske om at barn og unge skal ta del i gudstjenester:

«Vi jobber mye med å finne former som kommuniserer med barn, unge og voksne. Å feire gudstjeneste er en fellesskapshandling. For å tydeliggjøre det, innebærer det at barn og unge må bli utfordret til å delta i liturgiske oppgaver»

Menigheten knytter trosopplæringstiltak opp til barn og diakoni:

«Tiltakene er møtesteder hvor barn og unge skal få gode møter med Gud og med hverandre, preget av evne til å inkludere og vise nestekjærlighet»

4.2 Presentasjon av Ås menighet

Ås menighet er en mindre menighet, med et kirkebygg fra midten av 90-tallet. Ås kan defineres som en drabantby i utkanten av en av landets største byer. Området rundt kirken består av mindre hus og noen innslag av blokker. Omtrent 40% av lokalmiljøets befolkning er medlem av Den norske kirke. 60% av nærområdets skoleelever har minoritetsbakgrunn og lokalmiljøet er i stor grad multikulturelt og multireligiøst.

Av menighetens medlemmer er det omtrent 20 barn og unge per alderstrinn, og konfirmasjon som er det tiltaket som har størst oppslutning.

Ås har følgende stillinger (stillingsstørrelse oppgis ikke):

Sokneprest

Daglig leder

Kateket

Diakonmedarbeider

Kantor

Ås viser til dåpsliturgien og sier at det er foreldre som har hovedansvaret for barnets trosopplæring og at dette skal skje i samarbeid med faddere og menigheten. Ås har et menighetsråd samt et trosopplæringsutvalg hvor deler av menighetsråd, frivillige og stab deltar. Menighetens formelle ansvar for trosopplæring ligger hos menighetsrådet. Videre står det følgende i trosopplæringsplanen:

«Menighetspedagogen har ansvar for å planlegge og gjennomføre trosopplæringstiltak i samsvar med den vedtatte trosopplæringsplanen i menigheten.»

Menigheten har mange frivillige ungdommer, og disse er viktige ressurser inn i flere aktiviteter.

Trosopplæringsplanens sentrale dimensjoner

I Ås sin plan under delen «Sentrale dimensjoner» står følgende om samvirke med hjemmet og familien:

«Vi erkjenner at hjemmet er et viktig sted for trosopplæring, og at praktisering av troen hører til i familielivet»

Videre står det:

*«Vi vil:
- Hjelppe dåpsfamiliene og fadderne med å oppfylle dåpens forpliktelse gjennom samtaler, trosopplæringstiltak og gudstjenester.»*

- Tilrettelegge ressurser for familiene og fadderne i de ulike aldersfasene.
- Lære barn og unge trosuttrykk som de også kan bruke hjemme»

Barn og unges medvirkning:

«Vi forstår barn og unge som selvstendige medlemmer i menighetene og i trosopplæringsarbeidet. Vi vil:

- Gi barn rett til å være fullverdig medlem av kirken med sin tro, mening og personlighet.
- Skape muligheter i trosopplæringstiltak hvor barn kan være aktivt med, både i planlegging, gjennomføring og evaluering.
- Skape et miljø hvor barn og unge har en viktig og definert rolle ut ifra den enkeltes muligheter
- Gi de unge tillit og stort spillerom i menigheten
- At barn og unge skal ha en plass i alle utvalg i menigheten.»

Inkludering og tilrettelegging

Vi ser inkludering og tilrettelegging som en selvsagt del av trosopplæringen, der alle mennesker har ulike behov. Vi vil:

- At trosopplæringstiltakene skal møte barn og unge i deres hverdag, og derfor må tilrettelegges etter deres behov»

Gudstjeneste:

«Vi forstår gudstjenesten som et sted der alle i menigheten møtes, kan delta og utrykke troen». Vi vil:

- Ta barn og unge med i kirkens tradisjoner

Diakoni:

For oss handler diakoni om å være et inkluderende fellesskap og vise nestekjærlighet. Vi vil:

- At barn og unge skal oppleve troen som handling

- At barn og unge skal få delta i kampen for rettferdighet og vern om skaperverket.
- Utforme diakonien slik at barn og unge kan kjenne seg elsket og verdsatt, sett og inkludert.

4.3 Babysang i Dal menighet

Innhold i trosopplæringsplan

Babysang i Dal menighet gjennomføres mellom 10-12 samlinger per semester, hvor hver samling varer i to timer. Tiltaket har en egenandel per gang, og det er ikke behov for påmelding. Babysangen organiseres slik at det er delt inn i to aldersinndelte grupper hver gang.

Dal presenterer babysang sitt innhold/ tema hovedsaklig i form av stikkord, lagt innunder trosopplæringsens 3 ulike aspekter: livstolkning og livsmestring, kirkens tro og tradisjon, kristen tro i praksis.

Livstolkning og livsmestring:

«Gi ord og trygghet til å praktisere tro og sang i hjemmet og i kirken.»

Kirkens tro og tradisjon:

«Salmer/ sanger, kveldsbønn, kirkeåret, kirkens symboler, bibelfortelling: den bortkomne sauene, Guds omsorg, skaperverket og menneskeverdet»

Kristen tro i praksis:

«Bønn, synge, leke sammen»

Avslutningsvis legger Dal fram en liste over arbeidsmåter som benyttes i babysangen:

«Sang, regler, rytme, bevegelse, samtale, måltids-felleskap»

I de siste sidene av Dal sin trosopplæringsplan står det en oversikt over øvrige tiltak, hvor babysang står oppført. Her er det, til forskjell fra tiltakets beskrivelse tidligere i planen, definert hvem av stabens to menighetspedagoger som har ansvaret for gjennomføringen av babysang, nemlig menighetspedagog barn.

Innhold i utsendte invitasjoner

Dal menighet sin invitasjon til babysang består av en plakat med informasjon om semesterets datoer og tider. Det var i 2020 planlagt 18 samlinger for babysang, inkludert en felles avsluttende «babygudstjeneste» før sommeren. I vinterferien gjennomføres det babysang, men ikke i påskeferien.

Plakaten har bilde av tre mødre med hver sin baby som ligger på gulvet, i det som ser ut som en babysang-situasjon. Teksten som følger utgjør omtrent hele invitasjonen:

«Velkommen! Det er babysang i Dal kirke hver tirsdag, 11:00 og 12:00. Kom på det tidspunktet som passer best for dere! Et pusterom i hverdagen for voksen og baby. Hver samling står for seg selv, så dere kommer når dere ønsker det. Ingen sangkunnskaper kreves»

Deretter følger informasjon om deltakeravgift og oppfordring om å ta med pledd.

Deltakerne inviteres til å bli med på lunsj i etterkant. Samlingene avsluttes med en felles babygudstjeneste, for begge gruppene. Invitasjonen har tydelig bruk av egen logo og navn på menigheten, samt logoen til trosopplæringsplanen «Størst av alt».

Innhold i intern tiltaksbeskrivelse

Babysangens interne dokument starter med en introduksjon til gjennomføring og forklaring på hvorfor en gjør det på akkurat denne måten:

«Denne babysangen er lik hver gang. Det er gjentakelsen i sangene, bevegelsene, i samlingens gang som er poenget. Det blir meditasjon, og man behøver ikke lære nytt, man kan bare være. Det er ikke nødvendig å forklare så mye, bare led samlingen ved å gjøre og de vil følge deg!»

Videre følger en svært detaljert riggeplan (bilde med tekst) hvor kirken er skissert opp og det er markert hvor de ulike aktivitetene i babysangen, som blant annet registrering, sang og aktivitet, samt avslutning, skal finne sted.

Planen inneholder også en ansvarsoversikt, hvor både hovedansvarlig og medhjelper sine oppgaver er ført opp, en utstyrsliste og hvor dette er å finne.

Babysangen finner sted i to forskjellige rom, kirkerom og ungdomsrom, avhengig av om det er par- eller oddetallsuke.

Planen som involverer bruk av kirkerommet legger i stor grad opp til å utnytte de særegne muligheter og symbolikk som et kirkerom byr på; en lysglobe er plassert midt i rommet hvor alle som kommer må gå forbi der hovedlyset i midten og nye smålys er klargjort i forkant, døpefonten ved alteret er fylt på med vann, og mattene plassert framfor alteret.

Dokumentet inneholder videre en liturgi som er fast for hver babysang:

Prosesjon fra våpenhuset til alteret

Inngangord: Navnesang hvor hver baby sitt navn blir sagt, etterfulgt av 3 regler og en sang med bevegelser.

Ordet: Sanger med rytmeinstrument og bevegelser, stående regle.

Vannet/ Altergang:

*«Altergang fra mattene, via døpefont, rundt alteret og til mattene foran alteret
[...] På veien kan man dyppe hånda/være borti dåpsvannet i døpefonten.»*

Bordet: Lederen av babysang blåser såpebobler fra foran alteret, deretter følger tre sanger hvor babyene under den ene ligger på gulvet mens blått tøystoff viftes over de for å imitere bølger.

Forbønn:

*«Vi går ned til lysgloben, klokkespillet leder vei, stiller opp rundt globen.
Lystening for hvert enkelt barn rundt lysgloben. Du (menighetspedagog) sier*

navnet på hvert enkelt barn etter rekkefølgen foreldrene står med barn på armen - foreldre tenner en og en (lys).»

Velsignelsen:

«Velsignelsen synges i to former

1. «Må din vei komme deg i møte»

2. «Herren velsigne deg og bevare deg»

Avsluttes med 3x3 slag i symbol/klokker mens du går rundt i sirkelen så hvert barn får klokkelyden nær seg.»

Utsendelse:

«Rundt globen – fritt hvor man går etter det. Du sier: Gå i fred og takk for at dere kom!»

Dokumentet avslutter med å gi anbefalinger til passende musikk. Først noe som kan benyttes i etterkant *«slik at de som evt. ønsker å være der inne en stund får en ro og en hellig følelse!»*.

Deretter musikk til altergangen: *«Noe som passer inn liturgisk og som gir en følelse av å være i kirke. [...] Jeg har brukt denne (sangen) fordi det er et barn som synger og fordi det er et requiem, da det passer godt før «nattverden» ved alteret»*

4.4 Babysang i Ås menighet

Innhold i trosopplæringsplan

Ås menighet skriver i sin trosopplæringsplan at de har 10 samlinger med babysang, a 1.5 timer per gang. Tiltaket baserer seg på musikk-ressursmateriale fra IKO og Frelsesarmeen. Det er 15 medlemmer i målgruppen

Formålet til babysang er:

«Videreutvikle kontakt og samarbeid med familien. Støtte trosopplæringen i hjemmet: bruk av kveldsbønn og kristne barnesanger»

Ås beskriver tiltakets innhold slik:

Livstolkning og livsmestring:

«Sett og elsket av foreldre og Gud. Praktisere troen i hjemmet»

Kristen tro og tradisjon:

«Kristne barnesanger og kveldsbønner. Sanger som fremmer nærhet, bevegelse, opplevelse og kroppsideitet»

Kristen tro i praksis:

«Synge, be og tenne lys, velsignelse»

Ås sine arbeidsmetoder i babysang beskrives som følgende:

«Sang, musikk, rim, regler, rytmer, dans, bevegelse, lek, bønn»

Innhold i utsendte invitasjoner

Ås sin invitasjon til babysang består av to sider/ plakater med informasjon. På den første siden er det et stort bilde av to babyer i en babysang-situasjon, og informasjon om at babysang foregår annenhver torsdag klokken 11 i kirken. Nederst på siden står navnet på menigheten ved siden av logoen til Den norske kirke, og en lenke til menighetens nettsider.

På side to står det en oversikt over hvilke datoer babysang blir arrangert, totalt 4 ganger fra nyttår til mars.

Følgende tekst står på invitasjon/plakat om babysang i år Ås menighet:

«Passer bra for barn fra ca. 3 mnd. til 1,5 år. En flott mulighet til å bli kjent med andre i nærmiljøet. Vi synger kjente og ukjente barnesanger, lærer rim og regler, og du får

kvalitetstid sammen med babyen din og hverandre. Du trenger ikke være flink til å synge for å være med»

Innhold i intern tiltaksbeskrivelse

I Ås menighet har kateketen skrevet et dokument hvis mål er å informere om hvordan babysang tidligere har blitt og nå blir arrangert:

«Dette er måten jeg organiserer babysang her i Ås kirke og som jeg stort sett har gjort det siden jeg startet med babysang [...]»

Dokumentet beskriver deretter i detalj hvilke arbeidsoppgaver som skal gjøres i forkant av arrangementet. Planen poengterer viktigheten av å ha god tid til å ta imot deltakere og at det skal skje på en god måte:

«Gjør klart det som kan gjøres klart av lunsjen før sangerne kommer, så du kan ha mest mulig fokus på den fra de ankommer. Vær klar og ta imot foreldrene og barn på den måten du selv ville blitt tatt imot. «Det du vil andre skal gjøre mot deg skal du også gjøre mot dem. Prøv så godt du kan å lære navn, spesielt på barna. Gud kjenner oss alle, men det er veldig fint å bli kjent igjen av oss andre også»»

Babysangen starter utenfor kirkerommet og deltakerne ønskes velkommen inn i kirkerommet for selve babysangen. I kirkerommet forklares opplegget for å trygge nye besøkende. Alle inviteres til lunsj og fellesskap i etterkant:

«Det er også veldig lov å bare henge rundt uten å spise, men jeg mener at fellesskapet der (på lunsjen) er en like viktig del av babysangopplevelsen som det vi gjør her inne.»

I dokumentet står det:

«Noe av målet med babysang er å gi foreldre god relasjon til barnet sitt og et naturlig forhold til kirke og tro, og lære dem noen gode sanger som de kan fortsette å bygge de gode relasjonene på»

Foresatte inkluderes fra starten av, ved at de selv presenterer seg og «hvem de har med» til resten av gjengen. Noen av sangene har bevegelser knyttet til seg og de voksne oppfordres da til å selv bestemme i hvilken grad barnet skal delta på disse.

Så synges det hovedparten av sangene og kateketens oppgave er:

«Gjennom hele denne delen prøver jeg å engasjere foreldre og kommentere og bekrefte fine og gøyne reaksjoner fra babyene – men med øynene har jeg nesten alltid fokus på barna. (Jeg) oppfordrer også foreldrene til å gjøre det samme, for eksempel når de skal gjøre bevegelser foreslår jeg hvordan de kan gjøre det på en måte som gjør at de får best mulig kontakt»

Etter sang er det dans og «babygym»:

«Vi fjerner mattene så ingen sklir og skader seg og barnet. Poenget med denne delen er å få gjort en del bevegelser [...] og la barna få danse og kose seg med foreldre, samt komme tett opptil de andre barna i flere av sangene»

Avslutning:

Barna legges på gulvet mens foreldre holder et blått tøyestykke over barna mens alle synger «Her sitter vi og ror. Kateketen tenner deretter et lys i lysgloben, og inviterer de som vil til å gjøre det sammen:

«Pleier å si at det er en symbolhandling som man selv kan fylle med innhold, enten man vil be en bønn, sende noen gode tanker, eller bare synes det er fint å delta»

Det gis deretter informasjon om neste gang det er babysang, alle inviteres til lunsj og kateketen takker for en fin stund sammen. Deltakerne på lunsj kan betale en liten sum om de ønsker. Lunsjen serveres og fra tid til annen blir presten med på dette. Samtaler om dåp og muligheten for dette blir ofte en naturlig del av praten mellom prest og foresatte.

4.5 Oppsummering av babysang i Dal og Ås

Lokal plan:

Dal vektlegger at praktisering av tro og sang er viktig i deres babysang, og at kirkens tro og tradisjon kommer til uttrykk gjennom salmer, bønn, symboler, samtale, måltids-fellesskap og fortelling.

Babysang i Ås har som formål å opprette og styrke kontakt med familien, og ved bruk av bønn og sanger støtte trosopplæringen i hjemme. For Ås er det viktig at barnet er sett og elsket av Gud og foreldre, og at sanger i hjemmet skal fremme relasjon mellom barn og foresatt, bevegelse og kroppsidentitet. Gjennom sang, bønn, lystenning og velsignelse praktiseres den kristne tro.

Invitasjoner:

Dal menighet henvender seg til både baby og voksen i sine invitasjoner ved gjentatt bruk av ordet «dere», dette tydeliggjør at det er en plass for fellesskap mellom voksen og baby. Det er god informasjon om hvor og når det arrangeres og hva som kreves for å kunne delta. Tilbudet er Dal er tydelige på sin profilering som både lokal og nasjonal kirke i form av logobruk.

Ås menighet henvender seg til de voksne i sin ordlegging, ved å vektlegge muligheten til å bli kjent med andre i nærmiljøet. Derneft nevnes kvalitetstid sammen med sin baby.

Babysangen framstilles som et åpent og inkluderende fellesskap ved at en skal få lære kjente og ukjente sanger, at det er uten påmelding, åpent for alle, samt at alle kan bli med uansett sang-evne. Babysangen er for barn mellom 3mnd – 1.5 år.

Interne tiltaksbeskrivelser:

Babysangen i Dal vektlegger gjentakelse og rytmer, på denne måten blir babysangen som en meditasjon og det er tilstedeværelsen som er viktig, ikke at de som kommer skal kunne flest mulig sanger.

Babysangen veksler mellom å være to steder, men liturgien er lik. Dal gjennomfører babysang som en liturgisk samling med fast liturgi, som ligner gudstjenestens ulike ledd i ord og handling. Babysangen bruker kirkerommet aktivt og åpner opp for flere av mulighetene som befinner seg i rommet, som lysgloben, altergangen, døpefont, plassering foran alteret og mulighet til å bli igjen litt etter avslutning. Den samme liturgien brukes når babysangen arrangeres utenfor kirkerommet, og legger opp til å knytte kristne symboler og handlinger til selve babysangen. Alle inviteres til å bli igjen for å spise og ta del i fellesskapet.

Ås bruker kirkerommet mindre enn Dal, men fokuserer noe mer på det relasjonelle og det å ufarliggjøre babysangen og dens innhold. Det er viktig på at rommet er klart til de som kommer, slik at alt fokus kan rettes mot deltakerne. Fellesskapet rundt måltidet i etterkant løftes opp, og er ifølge interndokumentene en like viktig del av tiltaket som det en synger og gjør før. Babysangen avsluttes med en sang og lystenning, som forklares for deltakerne. Det virker som det i alle ledd av babysangen er viktig for arrangøren å forklare meningen bak det en gjør og synger.

4.6 Utdeling av 4-årsbok i Dal menighet

Innhold i trosopplæringsplan

Utdeling av 4-årsbok i Dal menighet består av en samling, med en varighet på 2 timer. Det er ifølge planen 146 medlemmer i aldersgruppen 4 år. Ansvaret for gjennomføring av tiltaket ligger hos menighetspedagog og prest, og målet med tiltaket er:

«Barna skal få oppleve kirken som et spennende hus. Jesus er min venn»

Tiltakets innhold er delt inn i tre:

Livstolkning og livsmestring

«Refleksjon over vennskap – hva er en venn?»

Kirkens tro og tradisjon

«Bibelfortellinger: Høst: Skapelsen (Høsttakkefest). Vår: Følge søndagens fortellingstekst, hvis aktuelt. Hvis ikke annen egnet fortelling for barn.»

Kristen tro i praksis

«Be Fadervår, delta i liturgien og salmene på gudstjenesten, bli kjent med kirkerommet og fortellingen»

Arbeidsmåter

«Utdeling av 4-årsboka, fortelling, bønn og sang i gudstjenesten – kirkekaffe»

Innhold i utsendte invitasjoner

Dal menighet sin invitasjon til utdeling av 4-årsbok er et ark som sendes ut i posten.

Invitasjonen er adressert til 4-åringen og lyder som følger:

«Kjære 4-åring. Velkommen til utdeling av 4-årsbok og til klubb. Vi vil gjerne invitere deg til utdeling av 4-årsbok i forbindelse med gudstjeneste i Dal kirke! Gudstjenesten er tilpasset 4 åringene, både tekster og sanger denne dagen kan man finne spor av i boka 4 åringen får. Vi gleder oss!»

Invitasjonen er to-delt, barna inviteres også til en egen klubb:

«Alle dere som er fire år ønskes også velkommen til en egen klubb for 4- og 5-åringene i Dal kirke. [I klubben] blir vi bedre kjent med boken og med kirka. Vi har samlingsstund med sang, bibelfortelling og lek i kirkerommet, og varierer også med formingsaktiviteter og andre aktiviteter, før vi koser oss med saft, kaffe og kveldsmat»

I invitasjonen er det både bilde av 4-årsboken og av ansvarlig menighetspedagog, samt kontakt- og påmeldingsinformasjon. Nederst på invitasjonen er logoen til Dal menighet, Plan for trosopplæring og Den norske kirke.

Innhold i interne tiltaksbeskrivelser

Utdelingen av 4-årsbok har intern tiltaksbeskrivelse i form av en agende, følgende anser jeg som relevante utdrag fra agenden:

«Agende mars 2020

Alle synger unisont samlingsbønnen er «kjære Gud jeg har det godt»

- Valg av barnevennlige sanger

- Bilde av boken som deles ut

- To barnekor deltar i gudstjenesten

- Evangelielesning og bilde av en båt i storm, etterfulgt av «min båt er så liten»

- Utdeling av bok er noe av det siste som skjer, etterfulgt av «Jeg folder mine hender små» og Be Faderfår.

- Preludium av menighetens yngste kor»

Utdeling av 4-årsbok og klubben som de inviteres til er to forskjellige tiltak i Dalstrosopplæringsplan, hvor klubben har samling på en ukedag over en lengre tid. På grunn av dette har jeg valgt å ikke inkludere klubbens program i denne avhandlingen.

4.7 Utdeling av 4-årsbok i ÅS menighet

Innhold i trosopplæringsplan

Utdeling av 4-årsbok består av to samlinger, på 5 timer totalt. Målgruppen består av 12 medlemmer og ansvarlige arrangører er prest, menighetspedagog og organist.

Tiltakets mål beskrives som følgende:

*«Bli kjent i kirkebygget og med 4-årsboka. Bli kjent med skapelsesfortellingen.
Støtte foreldrene i deres trosopplæring i hjemmet»*

Livstolkning og livsmestring

«Vi tilhører Gud som er vår skaper. Gud har omsorg for oss»

Kirkens tro og tradisjon

«Skapelsesfortellingen.

Sanger: Hvem har skapt alle blomstene, Måne og sol, Gud pass på vår jord, Jeg blir så glad når jeg ser deg, Kjære Gud, jeg har det godt. Fadervår og Trosbekjennelsen»

Kristen tro i praksis

«Høsttakkefest. Ansvar for å ta vare på jorden. Takke for markens grøde»

Arbeidsmåter:

*«Skattejakt i kirkerommet. Samtale. Refleksjon. Sang. Familiegudstjeneste:
Høsttakkefest med utlodning til misjonsprosjektet. Bibelfortelling. Bønnevandring.
Bokgave: «Min kirkebok» med gjør selv-bok»*

Innhold i utsendte invitasjoner

Invitasjonen til utdeling av 4-årsbok i Ås er et fargerikt tosidig ark med gulldetaljer. På forsiden er det bilde av boken som barna skal få, et tegneseriebilde av barn som leker, og en skattekiste. På den andre siden er det et stort bilde av kateketen som holder opp boken, og info om tiltaket. Overskriften på invitasjonen lyder:

«Til deg som fyller 4 år i år»

På side to, mellom bildet av kateketen med bok og et bilde av en skattekiste, står følgende:

«Vi vil så gjerne gi deg din egen kirkebok! Vi håper at du (og familien din) har lyst til å bli litt bedre kjent med kirken du hører til i! Derfor inviterer vi deg til:

lekestund og skattejakt med familiegruppa tirsdag kl. 17:15 [...]. Vi spiser middag sammen og (du inviteres også til) familiegudstjeneste med bokutdeling søndag kl. 11:00 [...].»

Påmeldingsinformasjon til kateket står nederst til høyre. Nederst til venstre er logoen til Den norske kirke og navnet på menigheten.

Innhold i interne tiltaksbeskrivelser

Tiltaket finner sted på en ukedag i forbindelse med menighetens familiegruppe, hvor målgruppen er 0-10 år. På det aktuelle trosopplæringstiltaket er aldersgruppene mange, og inkluderer barn i alderen 3-6 år. Tiltaket er bygd rundt en skattejakt hvor barna sammen leter etter skatter i kirkerommet. Det begynner med en navnerunde, som medhjelper leder. Gruppen synger sammen, før medhjelper forklarer hva som skal skje:

«Kirken er et helt spesielt hus, og det er fullt av verdifulle skatter, av fine ting som vi bruker i kirken. Nå skal vi se om vi kan finne alle skattene»

Hvert alderstrinn får deretter ansvar for å finne fram til et sted, 4-åringene begynner:

«Alle 4-åringene leter etter - Et sted der det er vann (døpefonten). Alle går inn i kirkerommet, og den som har funnet et sted det er vann, må rope «her!». De voksne hjelper til! Døpefonten er en av skattene i kirken. Vi snakker om hva døpefonten er for noe.»

3-åringene leter etter:

«Et sted man kan spille (orgelet). Vi hører små og store lyder på orgelet, alle får prøve. Orgelet er en av skattene i kirken.»

5-åringene leter etter:

«En kjempestor bok. Hvilken bok er dette? Bibelen er en av skattene i kirken. Vi setter oss ned og hører en liten fortelling fra Bibelboka.»

6-åringene leter etter:

«En jordklode. Dette er vanskelig, de voksne må nok hjelpe til. Hvor er jordkloden? Lysgloben. Her tenner vi lys når vi ber til Gud. De voksne tenner lys sammen med barna, vi tenner et lys for hvert barn»

Deretter leter alle etter:

«Bildet av en mann. Kristus-figuren – hvem er dette? [...]. I kirken forteller vi om Jesus. Han kunne gjøre syke folk friske, og han ble levende etter at han døde. I kirken takker vi Jesus, og vi ber til han.»

Alle ser så etter:

«En stjerne. Finner dere en stjerne her inne? Glassmaleriet. Noen som kan rekke opp? Den henger høyt oppe. Hvilke farger ser dere? Nå synger vi en sang om blomster og stjerner: «Hvem har skapt alle blomstene».»

Siste skatt:

«Oi! Se! En ekte skattkiste! Hva er oppi der? Sjokoladegull til alle barna, for du er enda finere enn den fineste skatt!»

Før det avsluttende måltidet og bordvers gis det informasjon om kommende søndag:

«På søndag skal dere få deres egen kirkebok – nå sier jeg navnene, så øver vi på å komme fram. Det er fint om alle husker å ta med litt grønnsaker eller frukt, så skal vi pynte kirken med det og takke Gud for alt vi får!»

Gudstjenesten påfølgende søndag er sentrert rundt temaene skaperverket og takknemlighet. Jeg har forstått ut av lokal plan, den interne tiltaksbeskrivelsen presentert over og dialog med undervisningsansvarlige i menigheten, at barnas ekstra involvering i gudstjenesten er begrenset til å pynte kirken med grønnsaker og frukt samt motta boken. Et dokument til dette var dessverre ikke mulig å oppdrive.

4.8 Utdeling av 6-årsbok i Dal menighet

Innhold i trosopplæringsplanen

Utdeling av 6-årsbok i Dal menighet består av to arrangementer, som er hvert sitt tiltak i trosopplæringsplanen. Begge er her med ettersom de arrangeres i tilknytning til hverandre, en samling på lørdag og gudstjeneste påfølgende søndag:

6-årsklubb – fortellerstund	Utdeling av 6-årsbok vår/høst
<p>Tiltaket beskrives som et tiltak med én samling på 4 timer, hvor menighetspedagog barn er ansvarlig, og formålet med tiltaket er:</p> <p><i>«Lære bibelfortellinger, sanger og bønner.»</i></p>	<p>Utdeling av 6-årsbok beskrives som et to-timers tiltak med menighetspedagog barn og prest som ansvarlig, hvor formålet med tiltaket er:</p> <p><i>«Barna skal få oppleve kirken som et hus der alle er velkomne. Jesus er min venn.»</i></p>
<p>Det er 151 medlemmer i målgruppen, tiltaket er gratis.</p> <p><i>«Samlingen vil foregå i kirkerommet [...]. Alle 6 åringer i menigheten blir invitert.»</i></p>	<p>Målgruppen har 151 medlemmer, tiltaket er gratis.</p>
<p>Innholdet i tiltaket beskrives i tre kategorier:</p> <p>Livstolkning og livsmestring:</p> <p><i>«Bruke bibelfortellingen som hjelp til egen livstolkning og livsmestring.»</i></p>	<p>Innholdet i tiltaket beskrives i tre kategorier:</p> <p>Livstolkning og livsmestring:</p> <p><i>«Refleksjon rundt tro og livssyn, menneskeverd og vennskap.»</i></p>

<p>Kirkens tro og tradisjon:</p> <p>«- <i>Bønn</i> - <i>Sentrale bibelfortellinger: Sakkeus.</i> - <i>Sang</i> - <i>Viser frem Bibelen, viser/ leker</i> <i>dåpssamling og viser/ snakker om</i> <i>Nattverd.»</i></p>	<p>Kirkens tro og tradisjon:</p> <p><i>«Bibelfortellinger. Følger</i> <i>søndagens tekst, om mulig, eller en</i> <i>tekst som passer målgruppen.</i></p> <p><i>Boka som deles ut er «Tre i et tre»</i> <i>av Runar Bang.</i></p>
<p>Kristen tro i praksis:</p> <p><i>«Å be Fader Vår. Synge. Delta på</i> <i>gudstjeneste»</i></p>	<p>Kristen tro i praksis:</p> <p><i>«Be Fadervår, delta i liturgien og</i> <i>salmene på gudstjenesten, bli kjent</i> <i>med kirkerommet og søndagens</i> <i>fortelling.»</i></p>
<p>Arbeidsmåter:</p> <p><i>«Refleksjon. Bønn. Sang. Gudstjeneste»</i></p>	<p>Arbeidsmåter:</p> <p><i>«Utdeling av 6-årsboka, fortelling, bønn og</i> <i>sang i gudstjenesten.»</i></p>

Innhold i utsendte invitasjoner

Invitasjonen til tiltaket er et tosidig brev og har en stor fargerik overskrift og et bilde av karakterene fra boken som skal deles ut. Invitasjonen virker å være adressert til foresatte av 6-åringene, og fokuserer på å forklare hva som skal skje av aktiviteter samt å formidle at dette er et tiltak hvor alle er velkomne:

«I år inviterer vi 6-åringene i Dal menighet til samling i kirka vår, dagen før utdeling av 6-årsboka. Samlingen vil ta utgangspunkt i en bibelfortelling og dagen vil inneholde både samlingsstund i kirkerommet, rom for samtale og undring og ulike aktiviteter i kirka.

Dagen vil være variert og spennende! Som en av aktivitetene mot slutten av dagen vil vi ha et hoppeslott utenfor!:)»

Påmelding gjøres digitalt, og informasjon til menighetspedagog-barn står nederst på side 1.

Side 2 av invitasjonen er en invitasjon til søndagens gudstjeneste og selve utdelingen. En kort beskrivende tekst fra forlaget forteller om innholdet i boka, adressert til barna.

Deretter:

«Alle barn som går på 1.trinn er velkommen til kirka for å få 6-årsboka under gudstjenesten. Ett av våre barnekor medvirker. [...] Gi også beskjed dersom du ønsker å få boka, men er forhindret fra å komme på gudstjenesten»

Kontaktinformasjon og bilde av menighetspedagog-barn og menighetens logo står nederst på siden.

Innhold i interne tiltaksbeskrivelser

Dokumentet forklarer dagens innhold i korte setninger og stikkord. Det starter med registrering og et bli kjent opplegg hvor barna synger, lærer navn og er med på en «Forskelete-prate»-økt om det de finner på ulike laminerte bilder som ligger plassert rundt i lokalet. Opplegget videre handler om stikkordene: SE – GJØRE – HØRE - SMAKE:

«SE: Sitte i ring så vi ser hverandre. Hvordan var det å begynne på skolen? Fortell at alle er like viktige for hverandre. Snakk om det å ha en liten venn i hverdagen. Man kan også ha en venn i Jesus.

GJØRE: Sang: Jeg blir så glad når jeg ser deg

HØRE: Fortellingen om Sakkeus. Hvordan er det å bli stengt ut å ikke få se?

Hvordan er det å bli avvist? Hvordan kan vi hjelpe dem som blir avvist? Det er ofte godt å snakke med andre om problemer, da blir de mindre, og det er også mulig å snakke med Jesus/Gud, si ordene som er vanskelig høyt.

GJØRE: Sakkeussangen

SMAKE: Påsmurt mat»

GJØRE: Plante frø, tegne Sakkeus i treet

GJØRE: Hoppeslott.

Tiltaket avsluttes inne hvor dagen oppsummeres, det er mulighet for lystenning rundt lysgloben og sang.

En intern tiltaksbeskrivelse av søndagens arrangement lot seg ikke oppdrive, men ut ifra dokumentene over og dialog med kontaktperson i menigheten har jeg forstått det som at menighetspedagog og prest oppsummerer fortellerstunden fra dagen før og at 6-åringene deretter mottar boken.

4.9 Utdeling av 6-årsbok i ÅS menighet

Innhold i trosopplæringsplanen

Tiltaket består av 1 samling på 2 timer, menigheten har 21 medlemmer i målgruppen. Menighetspedagog, prest og organist er ansvarlig for tiltaket.

Formålet med tiltaket er:

«Barna skal få eierskap til å uttrykke seg om Gud og formulere egne tanker om ham»

Innholdet i tiltaket beskrives i tre kategorier:

Livstolkning og livsmestring:

«Barna skal oppleve og oppdage Gud som en venn i hverdagen. Når foreldre er ikke lengre til stedet for å beskytte/løse problemer kan Gud oppleves som hjelpende Gud.»

Kirkens tro og tradisjon:

«Gud er ikke bare skaper han er med. Barna skal oppdage seg i selv med «Guds øyne».

«La barna komme til meg.»»

Kristen tro i praksis:

«Barna blir kjent med Jesus som helbreder og føler seg inn i den situasjonen hvordan det er å trenge hjelp.»

Tiltaket benytter følgende arbeidsmåter:

«-Lek

-Kreative aktiviteter

-Sang

-Samtale

-Teater»

Innhold i utsendte invitasjoner

Invitasjonen til utdeling av 6-årsbok kommer i form av et brev i posten, med fargerike bilder av menighetens maskot, en logo av «min kirkebok», Den norske kirkes logo med lokal kirkes navn under, samt bilde av logoen til «Størst av alt». Invitasjonen lyder som følger:

«Kirkeboka for 6-åringene – til deg som fyller 6 år i år.

Tenk at du har blitt så stor! Nå som du har begynt på skolen, kan det nok hende du øver på bokstaver og skal lære å lese og skrive. Vi i Ås kirke har lyst å gi deg en gave, nemlig «Min kirkebok» for 6-åringene. Derfor inviterer vi deg og familien til familiemesse! Her vil vi syng, høre en bibelfortelling, tenne lys og dele ut «Min kirkebok» til 6-åringene. Etter samlingen i kirkerommet, går vi opp i 2. etasje, der vi spiser middag sammen. Alt er gratis!»

Påmeldingsinformasjon følger under, samt en oppfordring til å spre ordet om tiltaket til bekjente. Invitasjonen er signert prest, kateket og kirkens maskot.

Innhold i interne tiltaksbeskrivelser

Dokumentet forklarer at utdelingen skjer i forbindelse med en gudstjeneste for barnefamilier. Denne familiemessen finner sted én gang i måneden, og én gang i året kombineres da 6-årsbok med det allerede eksisterende arrangementet, som bruker følgende liturgi:

- «1. Klokkene ringer*
- 2. Fast velkomstsang: Her er det plass til alle*
- 3. Nådehilsen og velkommen*
- 4. Sang/salme til dagens tema*
- 5. Maskot (person i helfigurs-maskotdrakt) kommer inn med dagens tema*
- 6. Sang/salme til dagens tema*
- 7. Bibelfortelling: Kreativ formidling av dagens fortelling (i søndagsskolestil)*
- 8. Sang/salme til dagens tema*
- 9. Bønn rundt lysgloben. Barn kommer og sier om og evt. hva de vil be for, og tenner lys*
- 10. Vår Far i himmelen*
- 11. Bønnesang: Jesus, du er glad i meg*
- 12. Velsignelsen – med bevegelser*
- 13. Sang: Gå i fred, tjen Herren med glede»*

Utdeling av 6-årsboken:

«Som det fremgår over, så der det ikke så mange frie ledd som kan mikses og trikkes til i gudstjenesteliturgien, så i forbindelse med utdeling av 6-årsboka har vi gjort dette i forlengelsen av bibelfortellinga. Da kom 6-åringene frem (med forelder om de ønsket det), og fikk bok og ble klappet for. Ellers deltok de i messa på samme måte som de andre barna.»

4.10 - 4- og 6-årsbok i Dal og Ås oppsummert

Lokal plan

Dal legger opp til at 4-åringene skal få oppleve kirken som et spennende hus, og i dette reflektere, be, delta i liturgi og salmer, bli kjent med kirkerommet og fortellingen. Målet er å lære bibelfortellinger, sanger og bønner. Barna skal få oppleve kirken som et hus der alle er velkomne. Gjennom bruk av bibelfortellingen skal de få hjelp til livstolkning og livsmestring. Bønn, sang, Fader Vår, gudstjenestedeltakelse og bibelfortellinger vektlegges.

Ås har som mål i sitt tiltak at 4-åringene blir kjent med sin kirke, boken som deles ut, skapelsesfortellingen, og samtidig skal deres foreldre får støtte i trosopplæringen som foregår hjemme. Gjennom sang, samtale, refleksjon, deltakelse i gudstjenestens ritualer og måltidsfellesskap med fokus på takknemlighet, får barnet høre og oppleve at vi tilhører Gud og at han har omsorg for oss.

Tiltaket utdeling av 6-årsbok i Dal fokuserer på å lære sanger, bønner, og bibelfortellinger, men refleksjon rundt tro og livssyn, menneskeverd og vennskap og å kunne bruke Bibelen som hjelp i livet er også sentrale elementer. Dåp og nattverd som tema trekkes fram og barna skal delta i gudstjenesten dagen etter.

I Ås er målet til 6-åringenes tiltak at deltakerne skal kunne formulere egne tanker om Gud, og å få eierskap til å utrykke seg om ham. Gud skal oppdages og oppleves som en venn i hverdagen, som en hjelpende hånd når en er uten sine foreldre. Gjennom lek, sang, samtale og kreative aktiviteter blir barna kjent med Jesusfortellinger og får muligheten til å sette seg inn i situasjoner hvor en trenger hjelp.

Invitasjon

Dal henvender seg til 4-åringene i sin invitasjon, og forklarer at de skal bli bedre kjent med boken og kirka. Det legges fram som en stund med sang, bibelbruk, lek og aktiviteter, som

avsluttes med hyggelig kveldsmat. De inviteres til utdeling av boken på en gudstjeneste spesielt for dem.

Ås sin invitasjon til 4-årsbok snakker direkte til 4-åringen og fokuserer at de skal bli bedre kjent med en kirke de allerede hører til i. Barnet inviteres til skattejakt og lekestund, og oppfordres til å ta med sin familie på både samling og gudstjeneste dagen etterpå.

Dals invitasjon til 6-åringene snakker nesten utelukkende om barna til den voksne, med unntak når det nevnes at en må ta kontakt om en ikke kan delta på gudstjenesten og ønsker å få boken.

Hos Ås er invitasjonen skrevet direkte til 6-åringen, og inviterer barnet og familien på familiemesse, med aktiviteter, lystenning og utdeling av bok.

Intern tiltaksbeskrivelse

Utdeling av 4-årsbok i Dal skjer under en gudstjeneste og det er valgt «barnevennlige» sanger.

Ås gjennomfører tiltaket for 4-åringer sammen med flere alderstrinn, og presenterer kirken som et sted full av skatter. Gjennom å lete seg fram i kirken blir deltakerne kjent med kirkerommet og gjenstander, samtidig som de samler på små skatter som skal brukes senere. Aktivitetene legger opp til at barna leter, mens de voksne arrangørene prater og forklarer. Barna inviteres til gudstjeneste hvor de skal motta boken og delta i et høsttakemåltid.

Dals 6-åringer skal gjennom sitt tiltak se, gjøre, høre og smake seg gjennom opplegget. Det legges opp til refleksjon over tro, samtale med andre deltakere, måltidsfellesskap og avsluttes med lystenning.

6-åringene i ÅS mottar sin bok i forlengelse av en eksisterende aktivitet for familier, og i den interne tiltaksbeskrivelsen er det lite som tilsier annet enn at 6-åringenes oppgave denne dagen er å motta boken og deretter blir klappet for.

4.11 Tårnagent i Dal menighet

Innhold i trosopplæringsplan

Dal arrangerer Tårnagentdag for menighetens 8 åringer, med gudstjeneste påfølgende søndag. Det er 160 medlemmer i målgruppen. Menighetspedagog og prest er ansvarlig for gjennomføring. Tiltaket krever egenandel.

Formålet med tårnagentdag er:

*«Bli kjent i egen kirke og klokketårn. Lære om symbolenes funksjon og betydning.
Høre minst én bibelfortelling. Avsluttes med gudstjeneste påfølgende søndag»*

Innholdet deles inn i tre kategorier;

Livstolkning og livsmestring:

«Samarbeid. Flytte egne grenser»

Kristen tro og tradisjon:

*«Bibelfortelling: Oppdrag: Be, skal dere få. Let så skal dere finne. Den gylne regel, David og Goliat. Salmer: 5stk [...].
Tårnagentsangen «Himmel over livet».
Forklaring av symbolikken i menighetens logo, og døpefont, nattverds-kalk og disk, alter og kirketekstiler. Gudstjenesteverksted, symboljakt»*

Kristen tro i praksis:

«Sang. Dans. Drama. Utforske. Vandre. Bønn. Delta på gudstjeneste. Nattverd og bønnevandring»

Tiltaket benytter følgende arbeidsmåter:

«Fortelling. Sang. Dans. Gudstjeneste-verksted. Klatring i kirketårnet. Nøkkeljakt. Symboljakt kirken. Samhandlings-øvelser.»

Innhold i utsendte invitasjoner

Dal sin invitasjon til Tårnagenthelg består av to sider med bilder, først side består av tårnagent-logoen, menighetens egen logo og teksten:

«Kjære tredjeklassing» Liker du å løse mysterier?»

Invitasjonen refererer til serien Tårnagentene på NRK Super:

«Vi skal gjøre som tårnagentene i tv-serien: utforske kirken, Bibelen og klokketårnet. Alle får være agenter som skal løse oppdrag og mysterier. [...]. Vi skal gjøre mye artig og spennende sammen. På søndagen er det Tårnagentgudstjeneste hvor alle får vite hva agentene har funnet ut»

Invitasjonen har et bilde av klokketårnet utenfor Dal kirke, og av tidligere Tårnagenter i menigheten. Invitasjonen gir info om at barna som møter opp får agentoppdrag:

«I løpet av dagen skal vi: Lete etter hemmelige spor i kirka. Klatre i klokketårnet. Sang, dans og drama. Utforske «mysteriekammeret». Spise agentmat.

På side to står det info til foresatte om tiltaket, inkludert påmeldingsprosess, at det er en egenandel per deltaker, og at deltakere som trenger tilrettelegging skal ta kontakt.

Ansvarlig arrangør er to menighetspedagoger og en prest.

Innhold i interne tiltaksbeskrivelser

Dokumentet er en kjøreplan med oversikt over aktivitet, tidspunkt og hvem som er ansvarlig for gjennomføring. Tårnagentdagen inkluderer ansatte og frivillige ungdomsledere og arrangeres fra morgen til ettermiddag på lørdag og søndag morgen.

Ved ankomst møtes barna av agent-oppgaver, de må finne et passord i våpenhuset. Aktivitetene arrangeres i flere av kirkens rom; tårnet, kirkerommet og ungdomsalen.

Tiltaket begynner med en labyrint som har ulike poster. Postene varierer i innhold og medvirkning:

«Post 1: Si passordet «kirketårn» til en leder. Krabbe gjennom labyrinten.

Post 2: Finne navnet sitt på en plakat, sette en finger på en stempelpute og sette fingeravtrykket sitt ved siden av sitt navn.

Post 3: Lete etter godteri i en bolle med tørr pasta.

Post 4: Få utdelt sitt personlige deltakerkort»

Deltakerne blir så delt opp i tre grupper som ruller mellom tre poster/ oppdrag: Oppdrag tårn, oppdrag symbol-jakt & gudstjeneste, og sang/ dans.

Etter alle gruppene har gjort ferdig sine oppdrag er det fellesmåltid, etterfulgt av filmvisning, og til slutt en oppsummering:

«Fortelling: David og Goliat.

Snakke om dagen: Hva var det beste? Hva har vi lært?

Agenttipsene: hva var det store oppdraget?

Snakke om gudstjenesten, del ut invitasjon og buffer. Den kan minne dem på hva de har vært med på? Når alle har fått sitt, ringer tårnagentklokkene»

I dokumentet står det en rekke spørsmål som skal stilles til barna/ting som skal gjøres:

«Hva er det hemmelige tegnet?

Hva er egentlig «Det store oppdraget?

[...]»

Videre står det om søndagens gudstjeneste og innhold:

Oppmøte 09.30: Øve sang/ dans + gudstjenesteoppgaver

Gudstjeneste 11.00: Tårnagentpreg, et oppdrag gis med hjem til hele familien...

Kirkekaffe 12:00: Ungdomsledere rydder

Utsending av angenter. Slutt 13.00.

4.12 Tårnagent i ÅS menighet

Innhold i trosopplæringsplan

Ås menighet arrangerer Tårnagenthelg for målgruppen 8-10 år, og har 53 medlemmer i aldersgruppen. Tiltaket består to samlinger på til sammen 5 timer. Menighetspedagog og prest er ansvarlige arrangører.

Tiltakets formål er som følger:

«Bli kjent med den lokale kirkes historie. Lære om nattverden. Oppleve kirken som et trygt og spennende sted med rom for lek. Oppleve å være skapt i Guds bilde. Støtte trosopplæringen i hjemmet.»

Tiltakets innhold, fordelt på tre kategorier, i stikkordsform er:

Livstolkning og livsmestring:

«Gudsbilde og hverdagstro»

Kristen tro og tradisjon:

«Bibelfortellinger: Den gode hyrde/ Emmaus-fortellingen/ Flukten fra Egypt. Korset som symbol i kirkerommet. Kirkeklokkenes funksjon i betydning. Bordbønn. Fadervår. Nattverden. Sang. Velsignelse. Salmer og sanger etter gudstjenesten særpreget.»

Kristen tro i praksis:

«Se seg selv som skapt og elsket (skatten er at vi ser oss selv i speilet). Bruk av ulike kors. Gudstjeneste. Feire nattverden.»

Ås sine arbeidsmetoder er som følger:

«Bibelfortelling. Samtale. Refleksjon. Sang. Agentoppdrag. Aktiviteter. Lek. Måltidsfellesskap. Gudstjenesteforberedelser. Gave: Halsvarmer og diplom.»

Innhold i utsendte invitasjoner

Invitasjonen består av ett A4 ark med bilder av tårnagent-logoen og barn med agentutstyr, informasjon om når og hvor tiltaket arrangeres og påmeldingsinformasjon.

Invitasjonen er hovedsakelig adressert til barna:

«Vi søker agenter i 2.-4. klasse. Bli med på Tårnagent-helg i Ås kirke!»

Utdrag fra invitasjonen lyder:

«Vi leker sammen, knekker koder og utforsker kirken! Noen av aktivitetene er: klatre til topps i kirketårnet, bygge et legotårn, male et maleri, spise pølser sammen og gå på sporjakt. [...] Tårnagentene blir med på gudstjenesten og gjør viktige oppgaver.

[...]Hva er tårnagent-helg? Morsomme samlinger i kirken, der du kan leke med venner og bli kjent med nye! Vi skal utforske kirken på steder hvor nesten ingen har vært – så vær beredt!

[...] Kjenner du noen andre som har lyst til å bli med, aller er hjertelig velkomne.

NB: Kle deg gjerne som en ekte agent – for eksempel med solbriller og hatt.

Mystisk hilsen spesialagentene, prest og kateket»

Invitasjonen informerer om at det er en deltakeravgift og påmeldingsinfo. Det er informert om at invitasjonen er sendt til alle medlemmer og tilhørende i Den norske kirke.

Nederst finner vi logoen til Den norske kirke.

Innhold i interne tiltaksbeskrivelser

Dokumentet er en enkel kjøreplan preget av forklaringer i stikkordsform og navn på de ulike personene som er ansvarlig for gjennomføring av aktiviteter. Tiltaket varer i 90 minutter.

Internbeskrivelsen begynner som følger:

«Registrering, utdeling av bøff, agentkort og spriting (Marie og Morten) – Spille tårnagensangen i bakgrunnen.

Ønske velkommen – Hva er en tårnagent? (Erling).

- En tårnagent er nysgjerrig, stiller spørsmål, lytter og leter etter svar – Matteus 7,7-8.

- Lek»

Videre fortsetter programmet med en intro og forklaring av symboler:

«Hva er et symbol (Morten) – Eksempel et skilt. Se rundt oss. Har vi noen symboler i kirka? [...]. Hva med en symbolhandling? (reise seg/dåp og nattverd).

Så fordeles deltakerne i 4 grupper og begynner på det som kalles «Oppdrag nattverd», 4 poster med ulike oppgaver:

«Rebus, Hvilket ord mangler, Kims lek, Lag dine egne symboler».

Avslutning er i form av en oppsummering og utdeling av iskrem.

4.13 Tårnagent i Dal og Ås oppsummert

Lokal plan

Målet med tårnagent i Dal er at barna skal bli kjent med egen kirke, lære om symboler og høre minst én bibelfortelling. Tiltaket legger opp til at barna skal samarbeide og flytte egne grenser. Gjennom oppdrag, sang, drama, bønn, utforsking og deltakelse i gudstjenesten møter barna kristen tro og tradisjon, tro i praksis og får hjelp til livstolkning og livsmestring.

Tårnagentene i Ås skal bli kjent med lokal kirkes historie, nattverden, og oppleve at kirken er trygg og spennende og kan benyttes til lek. Tiltaket skal støtte hjemmet i trosopplæringen. Gjennom bibelfortellinger, symbolforklaringer, bordbønn, Fadervår, refleksjon, samtale, nattverd, velsignelse og å se seg selv som skapt og elsket, blir barna kjent med troens ulike dimensjoner.

Invitasjon

Invitasjonen til Dal begynner med et spørsmål direkte til mottaker, og presenterer deretter hva som skal gjøres på tiltaket. Det er fokus på moro og lek, men også at kirken, Bibelen og klokketårnet skal utforskes. De blir invitert inn i et fellesskap lokalt, men også nasjonalt, og blir med på dans, drama og jakt etter hemmelige spor i kirka.

Invitasjonen til Ås er skrevet til deltakerne, og tiltaket presenteres som et spennende oppdrag som finner sted i kirken, og at de som agenter skal bli med på gudstjenesten. Alle ønskes velkommen, og sammen skal agentene utforske kirken og gjøre viktige oppgaver. Fokuset er på at ting skal være spennende.

Intern tiltaksbeskrivelse

Hos Dal utfører agentene en rekke oppgaver for å få motta agentkort. Agentene blir delt inn i grupper, med hvert sitt start-opdrag, for så å rullere mellom oppdragene. Etter måltidsfellesskap er det filmvisning, og til slutt en oppsummering i form av fortellingen om David og Goliat og gruppesamtale. Samtalen dreier seg om hva en har lært, hva det store

oppdraget egentlig er, og hva som skal skje på søndagen. På gudstjenesten deltar agentene i ulike oppgaver, presenterer en sang/dans, og får med seg et oppdrag hjem.

Ås har et relativt ordfattig dokument hvor deltakerne skal møte opp og får tildelt utstyr og informasjon, deltar i gruppesamtaler, og deles inn i grupper som utfører ulike oppgaver.

Aktivitetene er blant annet Kims lek og laging av egne symboler. Arrangementet oppsummeres til slutt og deltakerne får iskrem. Ingen informasjon om søndagen i dokumentet.

5 Drøfting

5.1 Babysang i Dal og Ås

I Dal følger babysang et program som gjør det for meg tydelig at det har blitt gjort et arbeid med å gjøre barnet og foresatt kjent med gudstjenestens oppbygning, og samtidig en innføring i det praktiserende fellesskapet. Gjennom babysangens liturgi blir både voksen og barn tatt med gjennom hele det liturgiske landskapet, uten at det gjøres et stort nummer ut av det. Både Stålsett og Kaul sin teori om barneteologi begrunner en slik måte å drive babysang på, da det er med på å ta barnet på alvor, gir det en innføring i gudstjenestefellesskapet og bidrar til at barnet kan få videreutvikle sin eksisterende relasjon til Gud. Babysangen i Dal blir presentert internt som en meditativ praksis, den legger opp til at foreldre og barn deltar i en felles praksis, og voksen som liten behandles likt. Barnet får sådan ingen særbehandling, og det virker som at målet er at foresatt og barn skal kunne passe sammen inn i et likeverdig kristent fellesskap.

Med sitt innhold og liturgi får Dal sin babysang en veldig tydelig kirkelig profil, og dette kan det være med på å styrke den merkevaren som kirken representerer. Å legge opp babysang som en liten gudstjeneste virker i utgangspunktet som en god ide, det gir barn en tidlig innføring i kirkelig praksis, kan være meningsskapende for den voksne, og vil kunne være med på å knytte bånd mellom barnefamilier og søndagens gudstjenestefellesskap.

På en annen side kan en så tydelig gudstjenesteprofil virke intens for de voksne som er helt ferske i møte med kirken. Kan en babysang hvor man skal delta på kirkevandring, tenne lys og be for barnet sitt, være et litt for stort steg for en fersk kirkegjenger? Spørsmålet er da om en skal ta mest hensyn til barnet eller den voksne. Babysang har barnet som primær målgruppe og frykten for å støte den voksne med et tydelig kirkelig innhold bør derfor ikke gå på bekostning av barnets opplevelse av kirkerommet og handlingene. Statistisk sett kan en anta at en stor andel av de som tar med barnet sitt på babysang, selv har en eksisterende relasjon til kirken, kanskje gjennom konfirmasjon, eller andre møter.

Babysangen i Ås skiller seg fra Dal ved at Den norske kirke er en av mange religiøse aktører i lokalsamfunnet. Ås markedsfører og forklarer babysang som noe hvor alle er velkomne, og det virker som at de er opptatt av å være transparente og har en nærmest forsiktig tilnærming

til troen i tiltaket. Ås gjør et poeng ut av at man ikke trenger å kunne noe, ettersom en vil bli lært opp i det som trengs. Kanskje Ås ville vært tjent med å spørre familiene om hva de kan lære oss i kirken?

Barnet er i fokus, noe som blir poengtert flere ganger. Selv om babysangen er for barnet, virker det for meg som at ÅS i sin kommunikasjon også ønsker å tilby den voksne opplæring i relasjonsbygging med barnet. Med det vi i dag vet om oppdragelse og hvor viktig det er at barnet blir og føler seg sett, er det tydelig at Ås legger mye psykologisk begrunnelse til grunn for gjennomføring av babysang. Ås gjennomfører med dette babysang både som et trosopplæringstiltak til babyer, men også som en hjelp til foresatte, mer eller mindre bevisst. Spørsmålet er om de i Ås, i sitt flerreligiøse lokalsamfunn, ville tjent på å være tydeligere på hvem de er og hva kirken står for, og at de på denne måten vil kunne bidra inn i utviklingen av det som Sagberg kaller «barnas livsmestring og virkelighetsforståelse» (Sagberg, 2008, s54). Ås har en unik mulighet til å trygge medlemmer og deltakere i sin tro og ballast som småbarnsforeldre og barn i et multikulturelt lokalsamfunn. Det kan samtidig tenkes at de fokuserer mer på samspillet mellom barn og foresatt siden det er færre som er kirkemedlemmer, og miljøene rundt menigheten kan ha ganske ulik måte å behandle barnet på.

Babysang som tiltak befinner seg i en gråsoner mellom kontinuerlig tiltak og trosopplæringstiltak. Der andre tiltak kun samles én eller kanskje to ganger er babysang i de aller fleste menigheter en relativt fast gruppe som samles mange ganger over en lengre over tid. Dette er viktig ta hensyn til, for om Dal og Ås skulle siktet på å oppnå målene for Babysang som trosopplæringstiltak på hver eneste samling ser jeg det som lite sannsynlig at noen av de ville klart det. Men babysang forstått som gjentakende utøvelse av tro gjennom sang og handling, hverdagslig prat under måltider og ved ankomst og avreise og med avslutning med ord for dagen/ andakt, kan babysangen over lengre tid oppnå sine mål. Med et tiltak som babysang blir kontinuerlig relasjonsbygging, samtaler rundt tro og praksishandlinger sammen med barna viktig at legges til rette for. I lys av dette er Dal gode, og Ås gjør en innsats for å formidle troen på en imøtekommende og åpen måte.

5.2 4-årsbok i Dal og Ås

Både Dal og Ås vektlegger det å bli kjent med kirkebygget og benytter sang og refleksjon. Sang som metode kan være med på å knytte tiltaket sammen med babysang. Det virker for meg som Ås har et mer bevisst forhold til barneteologi i lokal plan, forstått som Schweitzers *for* og *med* barn, ettersom den legger opp til mer samhandling, eksempelvis ved at tiltaket strekker seg over to dager. Ås sin plan styrkes videre av at den har konkrete mål, som inkluderer kirkebygget, boken barna får med seg videre, bibeltekst og at de ønsker å støtte opp foreldrenes trosopplæring i hjemmet, som knytter seg direkte opp til sentrale dimensjoner i lokale plan ved å anerkjenne hjemmets rolle i trosopplæringen. Dal legger til rette for involvering av barn på flere punkter, eksempelvis gjennom refleksjon over vennskap, deltakelse i liturgien og at de skal oppleve kirken som et spennende hus. Barneteologi med barn er her tydelig.

Begge menighetene sender invitasjon ut til barna, men adressaten i tekst er ulik; Dal skriver først direkte til 4-åringene, deretter følger et avsnitt som prater *om* barna, for så å avslutte med direkte henvendelse på slutten. Ås derimot er konsekvente på å skrive til barna. Det sender blandede signaler å endre adressat slik Dal gjør, for selv om det antakeligvis er de foresatte som leser invitasjonen, vil det å henvende seg direkte til barna kunne sende et signal til de foresatte om at kirken tar de minste på alvor som individer.

Ås skriver direkte til barna, og er på denne måten med som motvekt til Stålsetts kommentar om en voksenvridde kirke. Dessuten: ved å skrive at barna skal bli bedre kjent med kirken som de allerede er en del av inkluderer Ås både de som føler tilhørighet til kirken fra før, og framtidige deltakere. Ås stadfester med dette barnets naturlige plass i fellesskapet, og tilhørighet i kirken, allerede i invitasjonen.

Dal inviterer til en gudstjeneste, og deretter muligheten for å delta fast på en egen klubb med boken som tema. Jeg stiller meg spørrende til dette, for hva hvis et barn velger å ikke bli videre etter gudstjenesten? Betyr det at barnet som kun deltar på gudstjeneste ikke får noen form for innføring i bokens innhold? Det er antakelig ønskelig, men ingen selvfølge, at de som får boken også blir med på klubben.

Skattejakten i Ås involverer barn av ulike alder, og hvert alderstrinn får en egen oppgave. 3- og 5-åringene leter etter skatter på egenhånd, mens det står at 4- og 6-åringene får eller trenger hjelp av voksne. Handler dette om oppgavens vanskelighetsgrad, er det sånn at egentlig alle får hjelp, eller er det ikke en gjennomtenkt formulering? Det virker rart at en 3-åring skal finne orgelet alene, men at en 6-åring må ha hjelp til å lokalisere lysgloben. Etter de fire skattene er funnet, viser lederen til tre andre steder i kirken. Av totalt 7 poster og tilhørende spørsmål er det slik jeg ser ingen av de som inviterer til refleksjon blant barna. Det stilles riktignok spørsmål, men disse har en lukket formulering som ikke inviterer til videre samtale, f.eks.: hvilken bok er dette? Hvor er jordkloden(lysgloben)? Hvem er dette? Hva er oppi der? Jeg tror at det ikke skal så mye endring til for å fremme refleksjon rundt temaene, og dermed få med barna på teologiske diskusjoner slik Kaul påpeker viktigheten av (Kaul 2004, s19). Det er også mulig at lederen spiller videre på samtalen som føres men det kommer ikke fram i dokumentet.

Dal skriver at tiltaket skal ha refleksjon over vennskap og Jesus som vår venn, noe som i praksis kunne ha vært med på å inkludere barna inn i en teologisk samtale. Det er derimot et problem; Ut ifra dokumentet legger ikke gudstjenesten til rette for at dette skjer. Barna skal også oppleve kirken som et spennende hus, og dermed stiller jeg spørsmålet: hva menes med et spennende hus? Ifølge agenden skal barna være stillesittende gjennom mesteparten av gudstjenesten, og det er først mot slutten at de får utdelt 4-årsboken. Det er mulig at noen av disse barna deltar i barnekorene som synger, i bønner, evangelielesning, eller andre deler av gudstjeneste, men dette er ikke nedskrevet. Det virker for meg som at klubben det inviteres til er stedet hvor barna får muligheten til å reflektere over vennskap, oppleve kirken som et spennende hus og utforske kirkerommet, sånn som den lokale planen sier. Det blir dermed en forutsetning at barna deltar på klubben, for at tiltakets mål og deler av innhold skal kunne oppfylles. En mulig løsning på dette hadde vært om Dal slo sammen de to tiltakene, endret ordlyden i planen, eller i det minste gjennomførte én samling om boken i forkant av gudstjenesten og klubben.

Tiltaket innfrir derimot på andre punkter, som at barna skal få delta i bønn, synge salmer, motta boken, og ved at det legges til rette i sangvalg, bildebruk og inkludering av barnekor.

5.3 6-årsbok i Dal og Ås

Dal har ambisiøse mål i møte med 6-åringene, ikke bare skal de bruke bibelen som hjelp til egen livstolkning og livsmestring, de skal også reflektere rundt tro og livssyn samt menneskeverd og vennskap. I tillegg er bibelfortelling, bønn og sang temaer. Det er ikke nødvendigvis negativt å ha store mål med et tiltak, det legger opp til mye mulig læring, men jeg lurer på om det er gjennomførbart, eller om Dal gaper over for mye. De har riktignok 4 timer tilgjengelig på lørdagen, så det avhenger blant annet av i hvilken grad en anser målene som nådd. Er en lek om inkludering og påfølgende samtale forstått som refleksjon rundt menneskeverd og vennskap? I så fall er det mulig å se for seg at målene kan nås.

Ås fokuserer i større grad på lek og aktivitet. Samtidig legges det opp til samtale om Gud som venn i hverdagen og som en støtte når føler seg alene og trenger hjelp. Det virker som Ås planlegger et mer håndterbart opplegg, hvor det er læring gjennom lek, og hvor aktivitet rundt tekster følges opp av samtale. Temaet ensomhet synes jeg er passende i møte med barn som skal begynne på skole for første gang. Planen legger på denne måten opp til at barna i møte med noe nytt og kanskje skummelt kan tenke på Gud som en støtte. Temaet knyttes godt til hverdagen, og Dal praktiserer barneteologi for barn.

Dal skriver nesten utelukkende til foresatte. Henvendelsene til barn handler om at det vil være et hoppeslott og at man skal melde fra om man vil ha boken, men er forhindret fra å komme på gudstjenesten. Jeg synes det er ulogisk at 6-åringene i menigheten ikke tiltales direkte i sine invitasjoner, når 4-åringene blir det. Dernest er det merkelige ordvalg i den andre setningen til barn, for hvilken 6-åringen sier at de er forhindret fra å komme? Dal har her en mulighet til å endre språket slik at det taler mer til barn, og i det minste henvende seg til barna, og ikke foresatte. At man kan få boken selv om en ikke kan delta på gudstjenesten kan tolkes både imøtekommende for småbarnsfamilier som er vant til at planer endres, men det kan også gi et inntrykk av at en ikke nødvendigvis trenger å delta på gudstjeneste. Selvsagt skal de som ikke kan delta få boka, men jeg tror Dal ved å kutte ut denne setningen kan være med på å gi et signal om at å delta på gudstjenesten for barna er en naturlig og ønsket ting.

Ås skriver direkte til 6-åringene og gjør en god jobb i å spille på at de har begynt på skolen og skal lære å lese og skrive. Med dette knyttes kirke- og skolehverdag sammen, noe som

forhåpentligvis oppfattes som spennende for barnet. Invitasjonen beskriver godt hva som skal skje på samlingen, og at barna skal få delta på sang og lystenning er kristen tro i praksis.

Dals dokument er relativt kort, men styrkes av at det er oversiktlig. Diskusjonen om skolestart knytter Jesus som en trygg venn opp til usikkerhet og utestengelse, et tema som er aktuelt for barn i en ny skolehverdag. Dette sammen med samtale og refleksjon rundt opplevelse av egen og andres avvisning, og presenterer bønn/samtale med Gud som en trøst er med på å innfri blant annet tiltakets mål om å bruke bibelfortelling som hjelp til livstolkning og livsmestring.

Bibelfortelling knyttes til handling gjennom planting av frø, og Dal tilrettelegger for tro i praksis ved lystenning og sang. På søndagens gudstjeneste er barna dessverre lite aktive, og med unntak av å motta boken er de ikke medvirkende. Jeg synes det er underlig at dagen før er såpass preget av samtale og refleksjon med barna, for at de så er stillesittende tilnærmet hele gudstjenesten.

Når Ås kombinerer 6-årstiltaket med en eksisterende familiemesse er det med på å knytte kontinuerlig og enkeltstående tiltak sammen. Det forteller barna at det er et fellesskap av barn og voksne i kirka som de kan være en del av. Involvering av 6-åringene inn i familiemessen er liten og med unntak av å få boken deltar de likt som alle de andre barna. Jeg er usikker på om dette er smart gjort av Ås eller en tapt mulighet, for på en side kan det sende signaler om at barn er likeverdige i fellesskapet, og at det ikke skilles mellom liten og stor i troen, på den annen side kan det være skuffende å bli spesielt invitert for så å motta en bok og deretter bli likestilt med andre - muligens yngre - barn.

I Ås er det urovekkende lite samsvar mellom tiltakets internbeskrivelse og innholdet i trosopplæringsplanen. Ut ifra internbeskrivelsen foregår det ikke lek, samtale, kreativ aktivitet eller teater. Mangelen på beskrivelse av hvor innholdet i lokal plan får utfolde seg i tiltaket gjør at det er krevende å se om det blir gjennomført. Ut ifra det skisserte opplegget forstår jeg ikke hvordan tiltakets formål oppnås, med mindre deltakelse i familiemessen med mulighet for lystenning og bønn regnes som å formulere egne tanker om Gud. Barn sett som en nødvendig del av gudstjenesten, slik Sagberg argumenterer for, kan sies å oppnås ved deres deltakelse i liturgiske ledd, sang og bønn (Sagberg, 2015, s. 51). Men med unntak av at barna skal komme fram til lysgloben, så virker det som om familiemessens program i praksis kan bli gjennomført uten barn. Er barna da egentlig nødvendige? Nei, kanskje ikke i handling, men

teologisk har barna har en viktig rolle i familiemessen. Relasjonene som knyttes mellom mennesker, og den personlige relasjonen mellom barn og Gud er viktig, og slik Kaul argumenterer for at barn skal slippe til på en reell måte (Kaul 2004, s19), er barna i Ås med på å åpne opp gudstjenestelivet i familiemessen. Kanskje tiltaket i realiteten gjennomfører alt som står i lokal plan - det er en mulighet - men det er uansett viktig at Ås reviderer sine dokumenter slik at de stemmer overens.

5.4 Tårnagent i Dal og Ås

Dals plan for Tårnagent inneholder det jeg vil kalle klassiske Tårnagentmomenter: klokketårnet skal utforskes, symbolers betydning forklares og barna deltar i aktiviteter hvor samarbeid med hverandre er i fokus. Planen er lett forståelig og har konkrete mål om av hva som barna skal synge, lese og gjøre sammen. Målet for tiltaket virker å være gjennomførbart, og dåpen blir forklart gjennom døpefonten som symbol. Det blir dermed vanskelig å vite hva som tenkes utover stikkordene «*Drama, utforske, vandre*», noe som også gjelder det å «*flytte egne grenser*», når det ikke er spesifisert. Jeg savner en fyldigere lokal plan, noe som ikke burde være vanskelig å ordne.

Ås inkluderer tre ulike alderstrinn i Tårnagent, noe jeg ser på som et mulig kulturbærende grep, samtidig må jeg spørre: hvordan legges det til rette for de som har deltatt før? Har de ressurser og program som er tilpasset denne gruppen? Tiltakets mål har et bredt spekter, og det er naturlig å tro at ikke alle krav innfris på lørdagen, men også i løpet av forberedelsene og gudstjenesten på søndag, men selv da er det mye innhold som skal få plass på tre timers tid. Hvordan vurdere Ås at mål oppnås? Er det mulig at hjemmet skal stå for at noen av målene innfris?

Dal inviterer til to samlinger, noe som skiller seg fra lokal plan hvor det kun er én. Videre nevnes «mysteriekammeret», noe som ikke er omtalt i lokal plan. Invitasjonen er fargerik og innbydende med bilder av lokale barn, og vil ikke være krevende for en Tårnagent å lese selv, noe som er bra siden teksten, med unntak av påmeldingsrutiner, er skrevet direkte til deltakeren. Det er fokus på moro og lek, men nevnes også at Bibelen skal utforskes.

Ås skriver direkte til sine deltakere, informasjon som skal til foresatte er ført opp som om det er til barna. Det er steder hvor invitasjonen prater om tårnagenten i stedet for til, men det er begrenset til en setning. Invitasjonen fokuserer på aktiviteter, og at det skal bli spennende og sosialt, framfor at de skal få utforske troen. Her skulle jeg ønske at Ås var tydeligere på hvem de er, og det særegne de har å tilby, for hvem andre har et helt eget angenthus og klokker sånn som kirka?

Dal inviterer til samhandling mellom deltakerne og har mange aktiviteter gjennom dagen. Det er lite i dokumentet som indikerer at dette er et arrangement i regi av en kirke. Dokumentet er uferdig og setter ikke ord på hvordan lokal plan knyttes opp til tiltaket, og større deler mangler for å kunne forklare i klartekst hva som faktisk gjennomføres på tiltaket. Gjennom å delta i programmet kan riktignok barna tiltakets mål, men grunnet et ufullstendig dokument er det vanskelig å se hvordan barneteologi kommer til uttrykk. Dal vil kunne ta nytte av Schweitzers tanker om at barn har noe å bidra med inn i teologisk diskusjon og samhandling.

Ås har et arbeid foran seg i utarbeiding av en god tiltaksbeskrivelse som tar barns tro og plass i kirken på alvor. Det store oppdraget nevnes flere ganger i dokumentet, men blir aldri forklart, hva annet er det som ikke blir forklart lurer jeg da på?

Ut ifra dokumentet er det ingen ekstra tilrettelegging i Ås for de barna som har deltatt på Tårnagentsamling før. Jeg tror derimot at det er planlagt andre ting, men at dette ikke er skrevet ned, eventuelt at de som deltar på nytt får være med som ledere for de yngste. Om ingen av disse alternativene stemmer har jeg vanskelig for å se for meg hva Ås tilbyr de som har deltatt før.

Det eksisterer ikke en intern tiltaksbeskrivelse for tilhørende gudstjeneste, noe som er leit da det ville vært spennende å se hva de «viktige» oppgavene som agentene skulle gjøre i gudstjenesten var. Skulle de oppsummert dagen før, deltatt i forbønn eller preken? Uten en intern tiltaksbeskrivelse blir alt fra min side spekulasjon.

5.5 Innhold i sentrale dimensjoner

Både Dal og ÅS har tydelig søkelys på at barn skal ha en synlig og aktiv rolle i menigheten, men også at trosopplæringen er et samarbeid mellom kirke og hjemmet.

Jeg lurer på hva de mener med synlig og aktiv rolle, for handler det om praktiske oppgaver som å sette fram stoler og å lage mat, eller er det ment som at barna får delta i aktiviteter på forskjellige tiltak? Det eneste stedet i analys materialet hvor det er medvirkning fra barn/unge er i Tårnagentiltaket til Dal, hvor frivillige ungdomsledere skal rydde i etterkant av gudstjeneste. Dette er ikke godt nok mener jeg.

Ås snubler i sin egen formulering om barnets rolle som medlem: først skriver de at barnet allerede et selvstendig medlem, deretter at det er opp til andre å gi det rett til å være et fullverdig medlem. Det kan hende at dette er ment som at det skal tilrettelegges for barn, men jeg tolker det som at det er opp til de voksne å bestemme om barna skal få være fullverdig medlemmer eller ikke.

De sentrale dimensjonene til Dal og Ås har gode formuleringer og mål, men slik jeg ser det ut ifra interne tiltaksbeskrivelser så svikter det i gjennomføringen.

5.6 Usammenhengende barneteologi

Gjennom min analyse av dokumentene til Dal og Ås virker det nærmest som det er tilfeldig hvor en finner spor eller konkrete funn av barneteologiske tanker. Noen steder ser det ut til at det er gjort et arbeid med inkludering av barn, slik at de får være med å påvirke diskusjoner og reflektere over teologiske spørsmål. Mens andre steder virker det som at det viktigste en kan gjøre er å arrangere noe som er gøy og spennende. Det er interessant, og dels frustrerende, å se at det innad i og på tvers dokumentene i en og samme menighet, presenteres selvmotsigende syn på barneteologi. Jeg tviler på at det er gjort bevisst, men uavhengig av det så tror jeg at et udefinert forhold til barneteologi kan være med på å forringe det arbeidet som gjøres ute i menigheter. Det gjøres mye godt arbeid for, om og med barn i Dal og Ås, men det dokumentene oppleves noe ikke samkjørte da de gir uttrykk for mange forskjellige typer barneteologi.

5.7 Hva er så barneteologi?

I trosopplæringen møter man barn og unge som er forskjellige, og det påvirker tiltakene som gjennomføres. Jeg er derfor på lang vei enig med Ekre om at barneteologi blant annet handler om våre tanker og perspektiver i møte med barn.

Men er det egentlig mulig å definere en form for bestemt teologi som skal gjelde for alle barn? Det blir vanskelig når en tar i betraktning hvor forskjellige alle mennesker er. Johnsen utsagt om at barn preges av mangfold støtter oppunder dette (Johnsen, 2007a, s. 19). For selv voksne mennesker oppvokst i et etablert og tydelig religiøst samfunn vil antakeligvis ikke kunne favnes om av én gitt voksenteologi. Ut ifra dette mener jeg det er tilnærmet umulig å definere én felles og dekkende barneteologi. Og skulle det enes om en definisjon burde den være fast nok i sine rammer til at den blir håndgripelig, men fleksibel nok til at den rommer alle individer.

Et steg mot en mulig løsning er en kombinasjonsdefinisjon, hvor flere synspunkter på barneteologi inkluderes inn sammen, uten at de utelukker hverandre. En kombinasjon av Schweitzers barneteologi forstått som om, for og med vil være et godt utgangspunkt (Schweitzer, 2000). Det er også dette jeg ser spor av i de to menighetene. Hvorvidt det er bevisst fra deres side er uvisst. For meg virker det som det er nødvendig å være fleksibel i møte med barneteologien, og ikke minst er det viktig at barna selv får være med å påvirke.

I møte med nye ting og konsepter trenger vi mennesker både muligheten til å erfare på egenhånd, og støtte i form av veiledning. Når et barn skal lære seg å sykle eller en ungdom utforsker et nytt dataspill, får de hjelp. Det lille barnet av en som kan sykle, og ungdommen gjennom introguiden som de aller fleste spill har. Det er ikke umulig å lære seg ting på egenhånd, men det er ikke dermed sagt at man ikke trenger hjelp eller veiledning for å beherske noe. Vi kan involvere barn inn i teologiske avgjørelser og diskusjoner, uten at de skal drukne i abstrakte temaer og at alt hviler på deres skuldre. Opplæring og veiledning i tro kan skje uten at det går på bekostning av personlig utfoldelse og undring.

5.8 Videre arbeid med dokumenter

Etter analyse av de interne tiltaksbeskrivelsene har det blitt tydelig for meg at disse dokumentene ikke gir et fullverdig bilde av hvordan tiltakene faktisk gjennomføres. Videre vil jeg påstå at interne dokumenter er et lite språkliggjort felt. Jeg mistenker at det er mye taus kunnskap blant de som arrangerer tiltakene. Flertallet av de interne tiltaksbeskrivelsene bærer preg av å være svært forenklet, og noen kun i stikkordsform. Det kan tenkes at dokumentene jeg har sett på er ment å fungere som en kort oppsummering av en lengre muntlig forklaring, og at dette foregår i forkant av eller på selve tiltaket. En slik kombinasjon kan fungere, forutsatt at den ansvarlige for tiltaket forklarer godt, og at alle medvirkende faktisk forstår det som blir sagt.

Det virker også som at det i de forskjellige dokumentene har vært mange penner med i utformingen av tiltak. Og selv om disse antakeligvis har hatt gode intensjoner, trekker de sjeldent i samme retning. Dette blir spesielt synlig når vi ser på hvem som er adressat i invitasjonene, her veksler det mye mellom deltaker og foresatt. Dokumenter i trosopplæringstiltak er dynamiske av natur, og det bør de fortsette å være. Kultur kan endre seg fort, men selv om deler av et tiltak som fungerte for to år siden nå kan være uaktuelt å gjenta, betyr ikke det at det ikke bør ligge noen føringer for tiltakets sammenheng i lokal plan.

Jeg mener at Dal og Ås har mye å vinne på å videreutvikle sine dokumenter slik at de får skriftliggjort den tause kunnskapen som antakeligvis eksisterer. Og jeg tror at det kan gjelde for flere. Hvilke erfaringer og kunnskap mister vi som kirke ved å ikke dokumentere våre erfaringer og tilpasningsevne? Og hvilken kunnskap ligger skjult i planer skrevet av andre?

Videreutvikling av dokumenter kan være med på å synliggjøre den formelle planen, og om innholdet stemmer overens i forhold til hva den undervisningsansvarlige har oppfattet den som. Goodlads læringsteorier kan på denne måten styrke arbeidet med utvikling av lokal trosopplæringsplan (Leganger-Krogstad, 2019, s27)

5.9 Hva er størst av alt, egentlig?

Svaret på hva som er størst av alt var i forsøksfasen to ting; barnet og kjærligheten. Men i etterkant virker det som at fokuset har skiftet over til å være kjærligheten. Barnet er riktignok fortsatt i fokus, men hvorfor har det falt ut av formuleringen? Kan det være i frykt for å forbilledliggjøre og tillegge barnet? Det virker ettersom det i hver dåp henvises til Jesu ord om å la de små barna slippe fram, og at vi har en nasjonal trosopplæringsplan dedikert spesielt til barn og unge. Jeg tror det ligger en mer praktisk grunn bak: kjærlighet er som konsept lettere å forstå, lettere å formidle ut til mennesker, og appellerer en stor del av befolkningen. Det kan også tenkes at det er enklere å markedsføre ett verdigrunnlag, enn to. Jeg synes likevel det er merkelig at den TOP10 har valgt å fjerne barnet som svar på hva som er størst av alt.

5.10 Dåpens plass

Det er min oppfatning at dåpens betydning i relasjon til barneteologi er et lite diskutert tema. Dette er i grunn bemerkelsesverdig ettersom dåpen nevnes over 100 ganger i TOP10, men det å være udøpt nevnes kun 2 ganger, først i møte med behovet for opplæring som forberedelse til dåpen som barn, og deretter i forbindelse med udøpte konfirmanter. Det er urovekkende lite fokus på de som ikke er båret fram til dåp, på tross av den virkeligheten de ansatte i landets menigheter møter. TOP10 legger dåpen til grunn for all opplæring, og skriver helt konkret at målgruppen for trosopplæring er alle dømte mellom 0-18 år. Men når langt fra alle barn som kirken møter er døpt, hvordan skal menighetene da omtale og forholde seg til dåp? Både Ås og Dal unngår temaet til en viss grad, eller gir det lite fokus: I Ås er ikke dåpen synlig i det planlagte babysangopplegget, men inngår som et fast samtaleemne de gangene presten velger å spise lunsj sammen med deltakerne. I Dal sitt Tårnagentiltak blir døpefontens symbolikk et tema, men dåpen selv står ikke oppført som et undervisningstema. Her går Dal glipp av en mulighet til å styrke og forene trosopplæringstiltakene på tvers.

I Dal pekes det til dåpen i babysang-vandringen ved å gå forbi døpefonten, men ikke mer enn som en ikke-verbal symbolhandling. I Ås sitt 4-årsboktiltak benevnes og forklares døpefonten som en skatt, men om dåpen nevnes kommer ikke fram av dokumentene.

Dal og Ås henvender seg ikke til de udøpte i tiltakenes dokumenter, og det er generelt lite fokus på dåpen som noe annet enn noe alle har tatt del i ved livets start. På babysang ville jeg nærmest forventet at dåpen ble nevnt og/eller invitert til, som et fast ledd, ettersom dette er rekrutteringsarena nummer én, men slik det fremstår skjer det ikke.

Dette er enda mer urovekkende enn funnet fra TOP10, for både Ås og Dal burde være klar over sin rolle som formidler av dåpen som ritual, og dåpens status og oppslutning i lokalsamfunnet. Det er derimot ikke uforståelig at menighetene har lite søkelys på de udøpte, når temaet omtales såpass lite i TOP10. En mulig negativ konsekvens av at dåpen legges til grunn kan bli at de udøpte som kommer til kirken får dåpen referert til som noe allerede gjennomført, og dermed kan føle seg ekskludert fra fellesskapet med Gud og andre troende.

Begge menighetene vil kunne nytte seg av å fokusere mer på dåpen i sine tiltak, både for å favne om de udøpte, men også ettersom det nå bare er døpte barn og registrerte udøpte barn som får invitasjon til trosopplæringen fra menighetene.

I TOP10 står det at trosopplæring er for de døpte, men vil ikke det da si at vi har et styrende nasjonalt dokument som sier at tiltak ikke er for udøpte? Er de døpte viktigere for oss? Satt på spissen: hvis et tiltak har plass til 30stk, og 30 døpte pluss én udøpt melder seg på, kan vi da med TOP10 i grunn velge å prioritere bort den udøpte? Jeg mener nei, og vil nok få støtte av flere i det. En slik situasjon vil etter all sannsynlighet løse seg lokalt, mange ansatte i kirken er gode på tilrettelegging. Men poenget er der fortsatt: det foreligger et behov for revidering av TOP10 slik at tekst og innhold gjenspeiler virkeligheten, og inkluderer de som allerede deltar i menigheters tiltak.

Dåpen har teologisk stor betydning i Den norske kirke, men i møte med synkende dåpstall, flerreligiøse foresatte og ønsket om å la barn velge fritt, kommer det til å bli nødvendig at kirken drøfter kommunikasjonen rundt dåp og behovet for alternativer som barnevelsignelse eller dåp utenfor gudstjenester.

Jeg mener kirken har et behov for å utforske hvordan vi skal forholde oss til nye holdninger rundt dåpen. Da er det godt å kunne se at de allerede er opprettet et samarbeid på tvers av de nordiske landene som ser på nettopp dette, samt andre forandringer i ekklesiologi og teologi, kalt Churches in Times of Change (<https://churchesintimesofchange.org>).

5.11 Konklusjon:

Problemstillingen som er utgangspunktet for dette forskningsprosjektet har vært:

Hvilken forståelse av barneteologi finnes uttrykt i lokale trosopplæringsplaner, tilhørende invitasjoner og interne tiltaksbeskrivelser?

Gjennom mitt arbeid har jeg kommet fram til at det i lokale trosopplæringsplaner er vekslende hvilken barneteologi som kommer til uttrykk, og at det virker vilkårlig hvor det er gjort et arbeid i å legge barneteologi til grunn. Det forekommer ikke en bestemt barneteologi, men en blanding av mange forskjellige, og til tider er de selvmotsigende. Det er tilstedeværelse av frigjørings-teologisk barneteologi, og det er steder hvor barnet i det ene øyeblikket skal få være aktivt i diskusjon og reflektere over store temaer, og det er tilfeller hvor det samme barnet skal sitte stille å være observerende på lik linje med alle andre. Jeg savner enighet om lokal barneteologi i begge menighetenes dokumenter.

Menighetenes sentrale dimensjoner er gode, men grunnet dårlige interne tiltaksbeskrivelser er det vanskelig å se om målene innfris, jeg ønsker her at det blir gjort et grundig revideringsarbeid. Nedskrivning av interne tiltaksplaner er et lite berørt tema i menigheten, og har potensiale til å øke kompetansen og kvaliteten av det arbeidet vi gjør som kirke nasjonalt. Menighetens dokumenter har manglende tilknytning til hverandre, og ofte er det forskjell på hva de sier at de skal gjøre, og hva som står i lokal plan at er målet.

Det er veksles mellom hvem som adresseres i menighetenes utsendte invitasjoner og det er varierende grad av involvering fra barna i de forskjellige tiltakene. I ett og samme tiltak har vi sett eksempel på at de eldre barna får delta i mindre grad enn de yngre, uten at et er forklart hvorfor.

Tiltakene knytter seg sjeldent opp til dåpen, noe de til fordel kunne gjort som et grep i å formidle tradisjon og sakrament kirkens yngste medlemmer

Min drøfting viser med dette tydelig at det i de aktuelle dokumentene foreligger en del utfordringer og områder med forbedringspotensial, både når det kommer til adressat, det barneteologiske perspektivet og sammenheng mellom trosopplæringstiltak i dokumenter.

6 Litteraturliste

Bryman, A. (2012). *Social research methods*. New York: Oxford University Press.

Churches in Times of Change (CITC). Kilde til prosjektside:

<https://churchesintimesofchange.org>

Den norske kirke, Styringsgruppa for trosopplæringsreformen. (2008). *Når tro deles: Styringsgruppas rapport fra trosopplæringsreformens forsøks-og utviklingsfase 2003-2008*.

Hentet fra https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-troen/trosopplaring/2014/dokumenter/naartrodeles_2008_del2.pdf

Den norske kirke. (2015, 24. juni). Visjon og verdier. Hentet fra <https://kirken.no/nb-NO/kristen-tro/trosopplaring/visjon-og-verdier/>

Den norske kirke. Om trosopplæring i den norske kirke. Hentet fra <https://kirken.no/nb-NO/kristen-tro/trosopplaring/om-trosopplaring-i-den-norske-kirke/>

Ekre, Eldbjørg (2011) *Hva slags barneteologi finnes i babysang som menighetspraksis?* Masteravhandling ved Det Teologiske Menighetsfakultetet.

Frøyen, Elise (2017). *Klatring som trusopplæring? Ein empirisk studie av aktivitetar i ein ferieklubb i trusopplæringa*. Masteravhandling ved Det Teologiske Menighetsfakultetet.

Hentet fra <https://mfopen.mf.no/mf-xmlui/handle/11250/2447725>

Gammelsæter, Marianne Bergsjø. (2008) *Barneteologi: En teologi om og av barnet*. I

Sagberg, Sturla. (2008). *Barnet i trosopplæringen: pedagogiske og teologiske refleksjoner over barneteologi, spiritualitet og livssyn*. Oslo: IKO

Hamre, Tom Erik, Lundeby, Erling og Arne Redse (red.). *Barnetro og trosopplæring – Festskrift til Egil Sjaastad på 65årsdagen*. Bergen: Fagbokforlaget

Hognestad, Olav, Rian, Dafinn (red.). *Barnet i teologi og kirke*. Trondheim, 1985.

Johnsen, Elisabeth Tveito. (2007a). *Barneteologi og kirkens ritualer. Perspektiver på trosopplæring, barn og konfirmanter*. Oslo: Det praktisk-teologiske seminar

Johnsen, Elisabeth Tveito. (2007 b). «*Barnet som subjekt i trosopplæringen*». I *Årbok for Den norske kirke 2007* (s9-16). Oslo: Kirkens informasjonstjeneste

Johnsen, Elisabeth Tveito. (2007). «Barneteologisk religionspedagogikk». I Johnsen, Elisabeth Tveito. (2007). *Barneteologi og kirkens ritualer. Perspektiver på trosopplæring, barn og konfirmanter*. Oslo: Det praktisk-teologiske seminar

Kaul, Dagny. (1985). «*Har teologien et syn på barnet?*». I Olav Hognestad og Dagfinn Rian (red.). *Barnet i teologi og kirke*. Trondheim, 1985.

Kaul, Dagny. (2004). «*Men jeg tror da på Gud!*» *Barns Gudsrelasjon i et barneteologisk perspektiv*. I *Prismet*, 2004 (nr1), s14-25.

Kirkerådet. (1992). *Plan for dåpsopplæring i Den norske kirke. Dåpen og veien videre* Oslo: Kirkerådet.

Kirkerådet. (2010). *Gud gir - vi deler. Plan for trosopplæring i Den norske kirke*. Oslo: Den norske kirke, kirkerådet. Hentet fra https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/planervisjonsdokument-og-strategier/plan_trosopplaering_bokmaal.pdf

Kirkerådet. (2017). *Ordning for Dåp i hovedgudstjenesten*. Oslo: Den norske kirke, kirkerådet. Hentet fra: https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-troen/gudstjeneste---liturgi/daapsliturgi_2017_bokmaal.pdf

Leganger-Krogstad, Heid. (MF-rapport 1:2019). *Barns og unges respons på bibelundervisning i Den norske kirke*. Oslo: MF Vitenskapelig høyskole teologi, religion og samfunn

Prismet. 2004 (nr1). Oslo: IKO

Sagberg, Sturla. (2008). *Barnet i trosopplæringen: pedagogiske og teologiske refleksjoner over barneteologi, spiritualitet og livssyn*. Oslo: IKO

Sagberg, Sturla. (2015). *Holistic religious education: is it possible? : the complex web of religion, spirituality and morality (Vol. 8)*. Münster: Waxmann. Referert i: Leganger-

Krogstad, Heid. (MF-rapport 1:2019). *Barns og unges respons på bibelundervisning i Den norske kirke*. Oslo: MF Vitenskapelig høyskole teologi, religion og samfunn

Schweitzer, Friedrich. (2000). *Das Recht des Kindes auf Religion Ermutigungen für Eltern und Erzieher*. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus

Schweitzer, Friedrich, Thyssen, Birgitte, & Harbsmeier, Eberhard. (2006). *Barnets ret til religion*. Frederiksberg: Aros

Stålsett, Sturla J. (2004). *Å lære seg å bli barn? Om barneteologi, dåp og trosopplæring*. I Prismet, 2004 (nr1), s 4-13.

Stålsett, Sturla J. (2007). *Barna roper i helligdommen: for en urovekkende barneteologi*. I

Johnsen, Elisabeth Tveito. (2007a). Barneteologi og kirkens ritualer. Perspektiver på trosopplæring, barn og konfirmanter. Oslo: Det praktisk-teologiske seminar

Tjora, Aksel (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2.utg.ed.). Oslo: Gyldendal akademisk

Thagaard, Tove. (2013). Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode (4.utg.). Oslo: Fagbokforlaget.

Øystese, Rune. (2008). *Gudsrikeleiken*. I Sagberg, Sturla. (2008). *Barnet i trosopplæringen: pedagogiske og teologiske refleksjoner over barneteologi, spiritualitet og livssyn*. Oslo: IKO